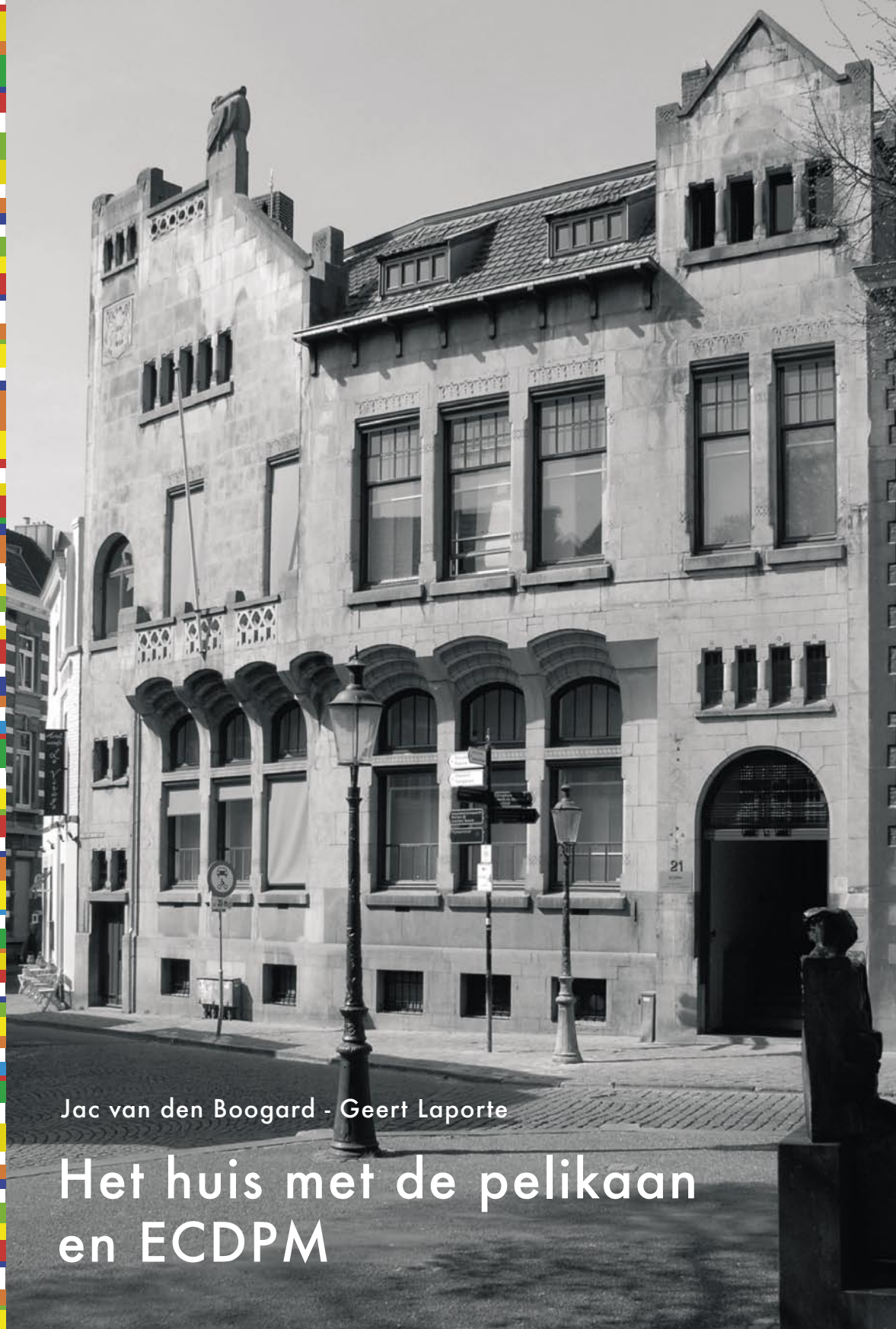

Jac van den Boogard - Geert Laporte

Het huis met de pelikaan en ECDPM

Jac van den Boogard
Geert Laporte

Het huis met de pelikaan en ECDPM

Maastricht, juni 2011

6

Voorwoord

Lingston Cumberbatch
voorzitter Raad van Bestuur ECDPM

9

Inleiding

Paul Engel
directeur ECDPM

10

Het huis met de pelikaan

Bouw- en bewoningsgeschiedenis, 1905 - 1986
Jac van den Boogard

42

Innovatie in tijden van renovatie

Een schets van de geschiedenis van het ECDPM, 1986-2011
Geert Laporte

57

Kleurkatern

Beelden van renovatiewerkzaamheden en resultaat

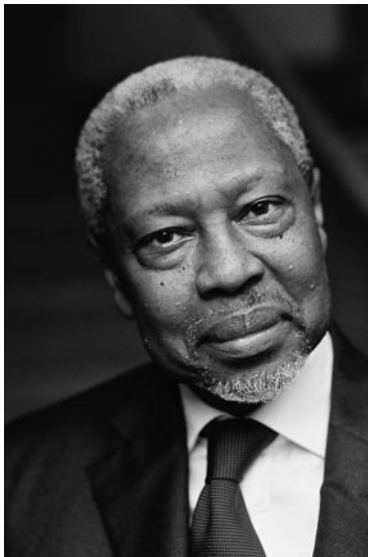
74

Het huis met de pelikaan revisited

Een overzicht van de architectuur en renovatie, 2008 - 2011
Jac van den Boogard

80

Colofon

Voorwoord

In de relatief korte tijd van 25 jaar is ECDPM tot een bekende en gerespecteerde instelling uitgegroeid. Haar publicaties worden in vele delen van de wereld gretig gelezen. Ik ken ECDPM voor bijna tweederde van deze periode, eerst als ambassadeur van Trinidad en Tobago bij de Europese Unie en in de afgelopen tien jaar als voorzitter van de Raad van Bestuur van ECDPM.

Ik heb het werk van ECDPM ‘ontdekt’ in het midden van de jaren 90, toen ik het ACP-Comité (Landen uit Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan) van Ambassadeurs in Brussel voorzat. Op dat moment werkte de Europese Gemeenschap aan een groenboek om de standpunten van de Commissie over nieuwe richtingen voor de ACP-EG-overeenkomsten na Lomé kenbaar te maken en om discussie over deze vooruitzichten uit te lokken. De ACP-groep bekeek het document met enige reserve, omdat het groenboek voorstelde om fundamentele wijzigingen aan te brengen aan het partnerschap, welke van invloed zouden kunnen zijn op diverse vitale belangen van de groep. Als onafhankelijke stichting die gespecialiseerd is in ACP-EU-samenwerking heeft ECDPM een sleutelrol in deze discussie vervuld. Het Centrum heeft het initiatief genomen om overleg tussen meerdere belanghebbenden over de toekomst van de EU-samenwerking in diverse ACP-landen op te starten. Tegen deze achtergrond heeft de ACP-groep in toenemende mate een beroep gedaan op ECDPM om hun eigen interne gedachten hieromtrent uit te wisselen. Ik vond veel van de documenten en overzichten van ECDPM interessant en verhelderend, en heb aan vele door hen georganiseerde vergaderingen deelgenomen. Langzamerhand begon ik het unieke mandaat, de rollen, de financiering en de beheerstructuur van het Centrum te begrijpen. In 2001 werd ik uitgenodigd om voorzitter van de Raad van Bestuur te worden. Sinds die tijd heb ik, samen met mijn collega's in de Raad van Bestuur en met de directeur en het personeel

van ECDPM, getracht om voort te bouwen op het werk van mijn voorgangers om verder vorm te geven aan deze bijzondere organisatie. Zowel het mandaat als de financieringsstructuur van ECDPM heeft het Centrum de flexibiliteit geboden om het initiatief te nemen zodat diverse belanghebbenden met soms zeer uiteenlopende en vaak tegengestelde standpunten met elkaar van gedachten kunnen wisselen en in discussie kunnen gaan.

Het Centrum blijft een actieve voorstander van het ACP-secretariaat en van de ACP-landen en regio's in handelsbeleid, handelsbesprekingen en op andere gebieden. Het werkt systematisch om ervoor te zorgen dat de ACP-stem op het niveau van de Europese instellingen wordt gehoord. Dit alles heeft geleid tot een grotere impact van ECDPM wat betreft zowel haar belangrijkste werkgebieden als haar rol als bemiddelaar en tussenpersoon. Dit werd duidelijk erkend in de evaluaties die het Centrum in 2006 en 2010 onderging.

ECDPM heeft ook haar unieke karakter versterkt wat betreft de samenstelling van haar Raad van Bestuur, waarin vertegenwoordigers van de ACP in de meerderheid zijn. De samenstelling van het personeel weerspiegelt eveneens het inclusieve internationale karakter van ECDPM omdat het centrum meer dan 20 verschillende nationaliteiten herbergt, waaronder een steeds groter wordende groep van inwoners uit de ACP-landen. Namens de Raad van Bestuur wil ik graag onze dank betuigen aan de Nederlandse regering, wiens voortdurende steun voor ECDPM van onschatbare waarde is geweest. Onze dank gaat ook naar een tiental andere EU-lidstaten, die consequent financiële steun aan het Centrum hebben gegeven. Ik zou ook graag een speciaal woord van dank willen richten tot de Provincie Limburg, die altijd voorstander van het Centrum is geweest, eerst onder Commissaris der Koningin, Gouverneur J. Kremers, en vervolgens onder Gouverneur B.J. baron van Voorst tot Voorst,

die altijd één van onze meest actieve en geëngageerde leden van de raad is geweest, zowel tijdens zijn periode als Commissaris der Koningin als daarna. De huidige Commissaris der Koningin van de provincie, Gouverneur Léon Frissen, heeft deze traditie in stand gehouden.

Ten slotte een woord van dank aan de Gemeente Maastricht, die het mogelijk heeft gemaakt dat ECDPM dit prachtige gebouw op één van de beroemdste pleinen van Nederland kon verwerven. Het architectenbureau INeX heeft uitstekend werk verricht in de renovatie van dit historische gebouw. Mede dankzij deze rijke historie, zal het “Huis met de Pelikaan” de komende 25 jaar nog meer dan voorheen vertrouwen inboezemen bij zowel de Europese en Zuidelijke partners uit Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan.

Lingston Cumberbatch

voorzitter Raad van Bestuur ECDPM

“ECDPM is uitermate dankbaar aan zowel het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie als de Provincie Limburg voor het feit dat zij het Centrum in staat hebben gesteld om het “Huis met de pelikaan” te verwerven en te renoveren, waarmee de banden van ECDPM met Maastricht, de hoofdstad van Limburg, nog verder werden versterkt.”

Berend-Jan baron van Voorst tot Voorst,
ECDPM-bestuurslid en voormalig Commissaris der Koningin van de Provincie Limburg

Juni 2011

ECDPM en het huis met de Pelikaan

In 1986 werd door de Nederlandse regering samen met vertegenwoordigers van de ACP-groep – de meest kwetsbare en armste landen van de wereld uit Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan – in Maastricht de Stichting Europees Centrum voor Ontwikkelingsmanagement (ECDPM) opgericht. Het getuigde van een vooruitziende blik. Onderkend werd dat ontwikkeling onmogelijk is zonder een goed functionerend openbaar bestuur dat de voorwaarden schept voor brede lagen van de bevolking om deel te nemen in de ontwikkeling van het eigen land. Vanaf het begin stond de eigen ontwikkeling voorop, voor en door de eigen mensen en naar eigen inzicht en geweten. Maar het betekende ook een enorme uitdaging. Het opzetten van een instituut dat in staat is om – destijds 66, nu 79 – partnerlanden krachtig te ondersteunen in hun relaties en samenwerking met een zich snel ontwikkelende Europese Unie met toen 12 en nu 27 leden. Waar en met wie begin je in vredesnaam? En hoe maak je een verschil? Dit complexe keuzeprobleem heeft ECDPM als kleine, onafhankelijke stichting in de loop der tijd krachtig gemaakt. Het verplichtte het Centrum zeer praktisch te zijn, en manieren te ontwikkelen om zich te kunnen richten op de ‘kritische’ factoren die meer dan andere het beleid en de internationale samenwerking bepalen. Het verplichtte het Centrum ook om een lange termijn strategie te ontwikkelen die recht doet aan de complexiteit van de problemen maar tegelijk concrete resultaten laat zien. En het leidde tot nauwe samenwerking met instituties en organisaties niet alleen in de landen van Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan maar ook in Europa, teneinde gezamenlijk deze enorme uitdaging aan te kunnen pakken, ondermeer via dialoog,

kennisuitwisseling en onderzoek gericht op het vinden van oplossingen. Dat was ook de basis waarop ECDPM in 25 jaar is uitgegroeid van een door Nederland in het leven geroepen organisatie tot de onafhankelijke, diep in Europa gewortelde en wijd in Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan vertakte organisatie, die zij nu is. De mensen die werken met en voor ECDPM hebben één ding gemeen. Zij voelen een sterke motivatie om, zo nodig tegen het getij in, te werken aan de verbetering van beleid, bestuur en internationale samenwerking met het oog op het uitbannen van armoede, ongelijkheid en onveiligheid door duurzame ontwikkeling voor en door de mensen zelf. Verder zijn ze allemaal heel verschillend. Ze komen voort uit zeer diverse vakgebieden, van economie tot rechten, van politieke wetenschap tot techniek, ze hebben 20 verschillende nationaliteiten en vertegenwoordigen even zovele wereldculturen. Maar toch voelen ze het ‘Huis met de pelikaan’ in Maastricht als hun stek, een plek waar je thuis bent en waar hard gewerkt wordt aan duurzame mondiale ontwikkeling die recht doet aan de ambities van de gewone mensen in die landen, die het meest kwetsbaar zijn.

Dr. Ir. Paul G.H. Engel, directeur
Juni 2011

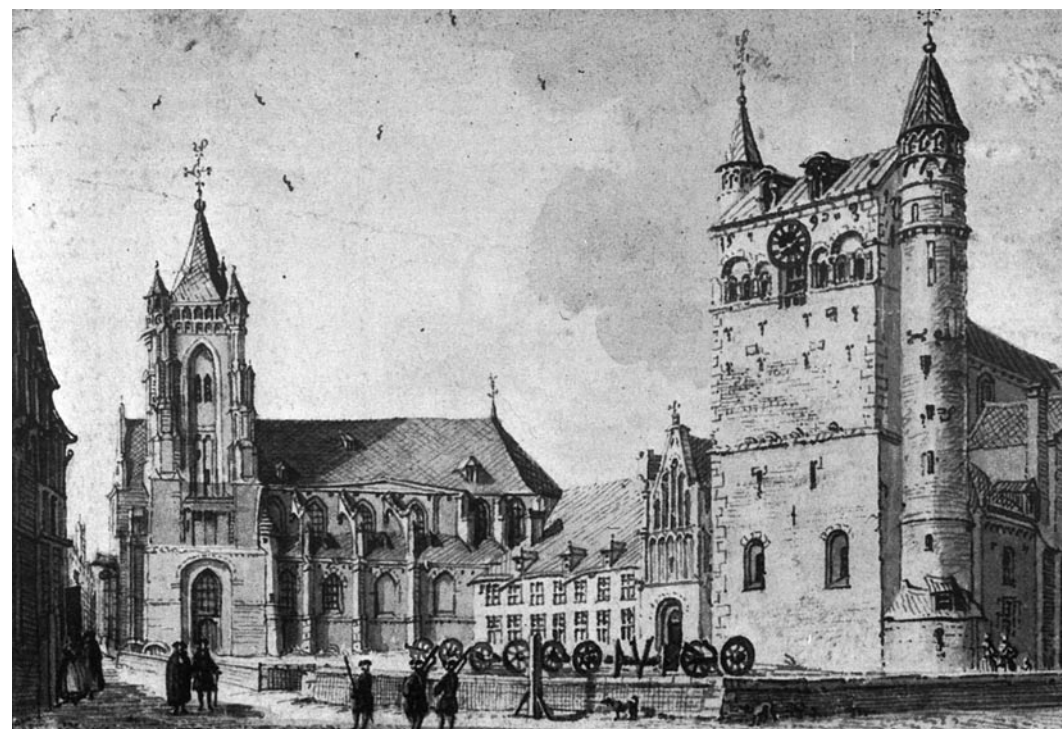
Het huis met de pelikaan

Jac van den Boogard

Bouw- en bewoningsgeschiedenis, 1905 - 1986

Inleiding

Het uitzicht vanuit het pand is erg fraai... de Romaanse kerk van Onze Lieve Vrouw 'Sterre der Zee' pronkt immers met haar massieve westbouw recht tegenover het statige pand, huisnummer 21, aan het gelijknamige plein. De gevel van dit pand draagt, welhaast als spirituele respons op die kolos aan de overzijde van het plein, een voor voorbijgangers overigens onopvallend symbool in de top: een pelikaan. De stenen vogel bewaakt het charmante plein voor de kerk van grote hoogte, terwijl een olifant, - laag - bijna op het trottoir direct naast de hoofdingang onopvallend en symbolisch het pand tegen al te opdringerige blikken van passanten lijkt te bewaken. Beide sculpturen verraden de voorliefde voor het bijzondere detail van architect J. Limburg, die het gebouw in 1905 ontwierp. Thans gaat achter deze gracieuze gevel het ECDPM schuil, het European Centre for Development Policy Management (de Stichting Europees Centrum voor Ontwikkelingsmanagement). Het pand werd oorspronkelijk echter gebouwd als behuizing voor een deftige bank, de Geldersche Credietvereniging.

Pentekening van het O.L. Vrouweplein door J. de Beyer, 1740. Links de voormalige Sint-Nicolaaskerk. Op de voorgrond de muur rond het kerkhof, dat kennelijk medio de achttiende eeuw ook voor andere doeleinden werd gebruikt.

In de schaduw van Slevrouwe...

Het Onze Lieve Vrouweplein, met zijn zomerse terrassen onder lommerrijke bomen in de schaduw van de fortachtige westkant van de kerk, is een van de markantste plekken in Maastricht; befaamd om zijn buitenlandse sfeer is dit 'La Parisienne' onder de Maastrichtse pleinen. Het plein vormde lange tijd, toen nog half zo groot, een centrale open ruimte, een begraafplaats, aan de rand van de eerste van de twee middeleeuwse kernen, waaruit de stad is gegroeid.

Voortgekomen uit de voormalige Romeinse nederzetting, omvatte die kern in grove lijnen het huidige Stokstraatkwartier. De tweede groeikern ontstond rond de grafkerk van Sint Servaas aan dat andere belangrijke plein in de stedelijke geschiedenis, het Vrijthof.

Op de plek waar ooit de Romeinse tempel en vervolgens een door de Noormannen verwoest kerkje stond, werd in de tweede helft van de tiende eeuw de kapittelkerk van Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemelopneming gebouwd. Een tweede kerk aan het plein werd gebouwd in de veertiende eeuw. Deze parochiekerk van Sint-Nicolaas (1340) stond aan de noordzijde op het plein. Ze moest wegens bouwvalligheid, in 1838 worden gesloopt. Beide kerken waakten over hun kerkhoven, die omgeven waren door een lage muur. De gezelligheid die het plein thans zo sfeervol maakt, lijkt onverenigbaar met het karakter van een ommuurde begraafplaats. Het zuidelijk gedeelte van het plein leende zich in de zestiende eeuw echter ook uitstekend voor de opvoering van toneelstukken en mysteriespelen door de leerlingen van het Jezuiëtencollege in de Bredestraat, terwijl katholieke en calvinistische predikers elkaar in die eeuw daar hevig bestreden met meer of minder stichtelijke woorden. Dat alles speelde zich af tegen het decor van de massieve bouwmassa van de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Het was een drukke plek in de oude stad. In 1655 werd derhalve een deel van het kerkhof door het kapittel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk afgestaan om de toenmalige straat aan de zuidzijde – de Coolpoortstraat, ook wel Coolstraete genoemd – breder te maken.

Deze straat leidde naar de Graanmarkt en naar de aanlegplaats voor de schepen aan Het Bat. Daarlangs werden huisjes gebouwd, onder meer enkele lijkenhuisjes. Het kerkhof lag overigens op een hoger niveau dan de beide straten erlangs. Na afbraak van de Sint-Nicolaaskerk in 1838 verloor de begraafplaats haar muur en werd het kerkhof afgegraven. Het aldus onstane plein werd beplant met bomen naar een idee van de militair gouverneur van Maastricht, Van Solms. Men werd rond 1840 overigens reeds enkele decennia begraven op een nieuwe Algemeene Begraafplaats buiten de stadsmuren aan de Tongerseweg. In 1838 kreeg het plein zijn huidige benaming.

Kanunniken aan het plein

Langs het plein lag een tiental kanunnikenhuizen van het kapittel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk: vier aan de zijde waar thans het ECDPM ligt en zes aan de Coolpoortstraat. Er is slechts heel weinig bekend over het aanzien van deze panden. De huisnummering wisselde er in het verleden nogal eens: de westzijde van het plein werd anno 1795 Onze-Lieve-Vrouweklooster genoemd. Het perceel nummer 21, waarop nu het ECDPM is gevestigd, droeg toen huisnummer 208; in 1798 noemt men het in het Frans 'Encloître Notre Dame' met huisnummer 7, terwijl het pand in 1806 weer als Onze-Lieve-Vrouweklooster nummer 961 te boek stond.

Vanaf 1838 werd het pand Onze-Lieve-Vrouweplein 2704 en dit veranderde tenslotte in het huidige huisnummer 21. Het onderhavige pand heeft lange tijd dienst gedaan als kanunnikenhuis, te weten 'claustraal' huis nummer drie. Dat betekende dat het pand behoorde tot het bezit van het Onze-Lieve-Vrouwekapittel.

De oudste vermelding van het pand dateert uit 1369; dan is het in bezit van kanunnik Wilhelmus Geldonia. Acht jaar later worden als eigenaars deken Wilhelmus van Breda en vijf anderen genoemd: Theodorus de Vivario, Johannes van Meerssen, Johannes Plebis, Georges van Dommelsberch en Robertus van Pietersheim. Overigens waren kanunniken die in de stad woonden, verplicht een van de claustrale panden te kopen, zodra zich de mogelijkheid daartoe voordeed. Pas in 1574 wordt het pand weer in historische bronnen vermeld. Dan is kanunnik Dionisius Proenen in het bezit ervan, terwijl pas meer dan een eeuw nadien, in 1679, weer een eigenaar wordt genoemd: kanunnik Franciscus Degradi. Diens erfgenamen, zijn zusters Maria en Theresia 'de Graty', laten op 14 juni 1729 het pand aan het 'Onze-Lieve-Vrouwekerckhoff' taxeren door bouwmeester C. VandenBergh, stadstimmerman Bernard Cornelissen en stadsmetselaar Gilles Doyen. Het huis werd geschat op 3.800 gulden. Twee maanden later verplichtte het kapittel kanunnik Joannes Antonius Chardonnet, die als oudste kanunnik nog geen huis bezat, het pand te kopen. Chardonnet trad evenwel uit het kapittel en werd in 1736 opgevolgd door kanunnik Ludovicus Franciscus Loyens. Chardonnet, die naar Hasselt was vertrokken, wilde weliswaar afstand doen van zijn claustrale huis ten gunste van het kapittel, mits dat alle door hem gemaakte kosten zou vergoeden. Het kapittel weigerde dat echter. In oktober 1736 werd het pand alsnog verkocht aan kanunnik Franciscus Benedictus Le Camus, die reeds vanaf 1713 tot het kapittel behoorde. Drie jaar later droeg de inmiddels ex-kanunnik Le Camus het pand over aan de kersverse kanunnik Sebastianus Antonius Spirlet. Medio achttiende eeuw is er een betrouwbaar getuigenis van het aanzien van het perceel, namelijk via de bekende maquette van Maastricht vervaardigd in 1750. Deze laat zien dat het zadeldak aan de achterzijde een 'wolfseind' bezat en twee dakkapellen.

Een wolfseind is een afschuining van het dak, die werd toegepast om aangetaste dakspanten in te korten en de inwerking van vocht op de constructie van de dakbalken te keren. Het huis bezat toen een smalle droehoekige tuin. Half voor het huis, exact in een punt op de hoek, ligt een tweede pand. Aan de zuidkant van de tuin, nog meer verborgen achter de bebouwing van de Cortenstraat, ligt een derde huis. Het grootste van de drie panden is het onderhavige kanunnikenhuis. In mei van het jaar 1753 ging het pand van ex-kanunnik Spirlet over in handen van Arnoldus Nicolaus Dujardin, die 'huis met hof' tien jaar later voor 2.500 gulden verkocht aan Josephus Theodorus Banens. Kanunnik Banens moest deze som in drie jaar betalen. Omdat de kanunnik echter nog minderjarig was, werd hij bijgestaan door zijn broer, advocaat en raadspensionaris Petrus Josephus Banens, die zich aansprakelijk stelde voor de betaling van de koopsom. In 1768 blijkt Petrus Banens de kooppenningen én de restauratie van het huis – in totaal ter waarde van elfduizend gulden – geheel te hebben voldaan.

Twee jaar later was kanunnik Banens meerderjarig geworden. Op dat moment woonde zijn broer Petrus in het pand. Vanwege de financiële steun die deze hem had verstrekt, hoefde hij geen rente en huur te betalen, maar in hetzelfde jaar verklaarde de kanunnik wel, dat hij het geleende geldbedrag nooit aan zijn broer zou terugbetalen. Het zag er bovendien naar uit dat hij er zelf nooit zou gaan wonen en omdat zijn broer het huis allang metterwoon had betrokken, besloot hij het pand aan Petrus Banens te schenken. Het ligt voor de hand dat het kapittel zich tegen deze schenking heeft verzet, althans in een resolutie van het kapittel uit 1777 staat het huis officieel nog steeds op naam van kanunnik Josephus Theodorus Banens, doch er is aan toegevoegd dat het huis werd bewoond door diens broer, raadspensionaris Banens. In 1782 nam de inmiddels oud-burgemeester Petrus Banens een hypotheek op het pand, als inkoopsum voor zijn zoon Franciscus in het regiment dragonders van generaal-majoor Grave van Bylant.

Zeven jaar later – Petrus was inmiddels overleden – nam Franciscus opnieuw een hypotheek op het huis om een oude schuld te kunnen inlossen. In januari 1790 vroeg kapitein Franciscus Banens het kapittel toestemming het pand waarin zijn vader was overleden, maar dat op papier nog altijd eigendom was van zijn oom de kanunnik, te mogen verkopen.

Die permissie kreeg hij, want in februari 1790 kocht het kapittel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk zelf het huis en besloot het te verhuren voor de som van vijfhonderd gulden per jaar. In 1795 huurde overste Hovisch het huis, inmiddels Onze-Lieve-Vrouweklooster 208. Drie jaar later werd het huis (dan met huisnummer 7) geconfiskeerd als kerkelijk goed door de Franse Staat. Het moest openbaar worden verkocht. Bij die gelegenheid werd een nauwkeurig rapport opgesteld dat ons inzicht geeft in de indeling van het interieur.

Men kon het bakstenen huis betreden door een deur aan de straatzijde en bereikte een 'cour' (een binnenhof) van circa zestig vierkante meter. Rechts bevond zich het woonhuis, waarvan de benedenverdieping door een gang, die aan het eind naar een trap leidde, in twee helften werd verdeeld; rechts lagen twee vertrekken met uitzicht op de straat, links twee kamers die uitzagen op de achterzijde. Op de eerste verdieping lagen, net als op de begane grond, naast de gang aan elke kant twee identieke kamers en een kabinet. Op de tweede verdieping lag een mooie zolder, bedekt met een dak deels van dakpannen en deels van leien. Bovendien bezat het huis een ruime kelder. Aan de achterzijde van de voorhof bevond zich een stal (voor twee paarden) en een kleine keuken, beide uit baksteen opgetrokken met een leien dak. De ommuurde tuin had een omvang van circa 160 vierkante meter. Dit hele complex werd geschat op tienduizend francs; het huis werd nog steeds – voor 375 livres jaarlijks – gehuurd door overste Hovisch.

Het werd bij openbare verkoping verkocht aan kapitein Frederic Louis Behr.

De maquette van Maastricht (1750) laat zien, dat het terrein toentertijd een vreemdsoortige bebouwing kende: een ensemble van drie panden dat de hoek van het plein met de Cortenstraat markeerde. Exact op de plek van het Europees Instituut ligt een breed pand met een hoog zadeldak, schuin naar achteren gesitueerd in afwijking van de rooilijn van het plein. Het wolfseinde, de schuine afkanting van het dak, is goed te zien.

In 1802 bleek Behr te zijn overleden en werd het huis bewoond door zijn 31-jarige weduwe F. Behr-Dumilly, haar moeder de weduwe Dumilly, twee dienstboden en een voedster.

Uit het bevolkingsregister anno 1815 blijkt dat het pand werd bewoond door de familie Poswick-Vrancken, vier kinderen plus twee dienstboden. Vijf jaar nadien is het pand overgegaan in handen van Hendrikus Bosch de la Calmet, toen 64 jaar oud.

Hij bewoonde het huis met zijn 49-jarige echtgenote Adriana Margaretha Pellerin en twee dienstmeiden, tezamen met de weduwe Charlotte van Slijpe-van Dijck, rentenierster, die ook een inwonende meid in dienst had. Nogmaals vijftien jaar later, in 1835, verkocht de weduwe Bosch de la Calmet-Pellerin het huis aan doctor Victor Alexander van Hees. Hij bewoonde het pand met echtgenote Maria Francisca Mockei, drie kinderen en twee dienstboden. De weduwe Van Hees-Mockel woonde er nog steeds in 1860, nu alleen met haar zoon, ingenieur Nicolas Louis Philippe van Hees. Tussen 1873 en 1880 woonde Marie Samuel Franciscus Wilhelmus Marckx, de secretaris van het Burgerlijk Armbestuur, bij de weduwe in.

Een decennium later (1890) blijkt de weduwe van Hees-Mockel zelf, evenals zekere kapelaan H.M.H. Linssen (tot 1891 althans), inwonend in het pand bij hoofdbewoner Hendrik Weusten, die er slechts tot 1893 woonde en toen terugkeerde naar zijn geboortedorp Meerssen. Na het vertrek van kapelaan Linssen werd het huis van 1891 tot 1899 mede bewoond door de tabaksfabrikant Maurice Jean Victor Lekens uit Luik en zijn Amsterdamse echtgenote Maria Catherina Gesina van Nederhasselt met hun enig kind, verder een huishoudster

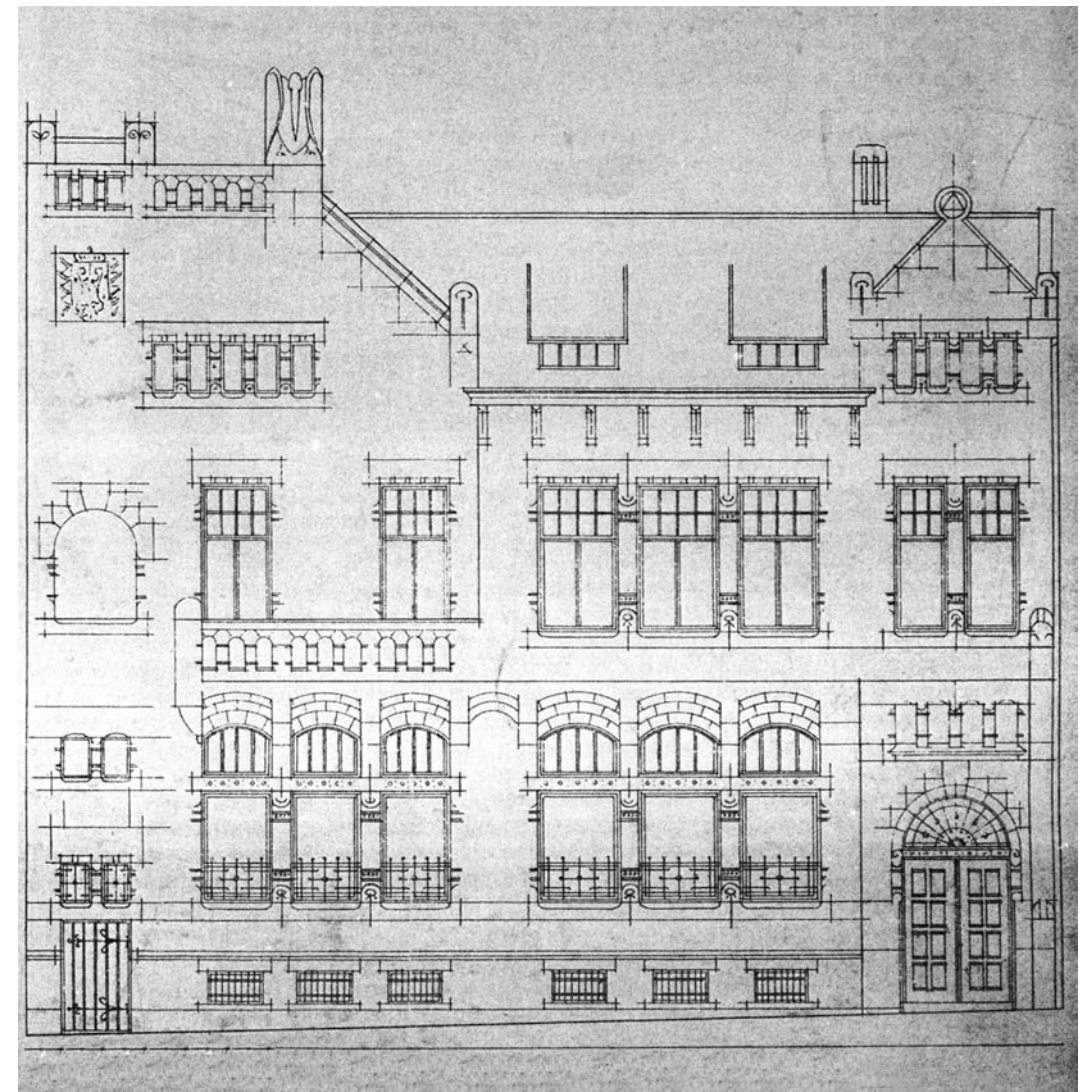
en een onderwijzeres. In de vijf jaar voordat het pand tenslotte in 1905 werd gesloopt om plaats te maken voor het huidige gebouw, werd het pand bewoond door Herman Seydlitz, de Maastrichtse agent van de Geldersche Credietvereniging (geboren in 1860) en zijn vier jaar jongere echtgenote Emilie Jeanne Henriette Marie van der Maessen de Sombreff, afkomstig uit Houthem. De familie woonde er met een gouvernante en twee inwonende nichtjes. Tevens woonde de heer Joannes Nicolaus Eduard Deckers (geboren in 1858), procuratiehouder bij dezelfde bank, bij hen in.

Het huis met de pelikaan

In 1905 ging de bouw van start van het huidige pand Onze Lieve Vrouweplein 21 in opdracht van de Geldersche Credietvereniging. Het agentschap van deze bank was voordien gehuisvest in een pand aan de Capucijnenstraat 71. Het bouwwerk behoort thans tot de jongere monumenten van bouwkunst in de stad. Aanvankelijk verkreeg Seydlitz, gemachtigde namens de Geldersche Credietvereniging, niet de vereiste bouwvergunning van de gemeente Maastricht (29 juni 1905) voor de bouw van het bankgebouw, omdat de bouwtekening niet aan een aantal vastgestelde voorschriften voldeed. Deze bouwplannen voorzagen in een gevel, waarin – overigens op visueel verantwoorde wijze – een ‘knik’ was verwerkt, namelijk precies in de flauwe bocht van het plein naar de Cortenstraat. Het ingediende ontwerp was echter zeer esthetisch en daarom besloot de gemeenteraad bij het college van gedeputeerde staten een wijziging ad hoc van de bouw- en woningverordening voor de bouw van het pand aan te vragen: ‘Overwegende dat het, blijkens de overgelegde teekeningen, hier geldt een gebouw met een monumentaal karakter’. Onder voorbehoud van goedkeuring door dit college... ‘wordt met algemeene stemmen... aangenomen een besluit om ten behoeve van het door de Geldersche Credietvereniging aan het O.L.Vrouweplein op te richten gebouw ... vrijstelling te verlenen van het bepaalde... der Bouw- en woning verordening’ zoals de raadsnotulen van 13 juli 1905 vermelden. De ontwerptekening met omstreden ‘knik’ in de gevel was vervaardigd door de Haagse architect J. Limburg.

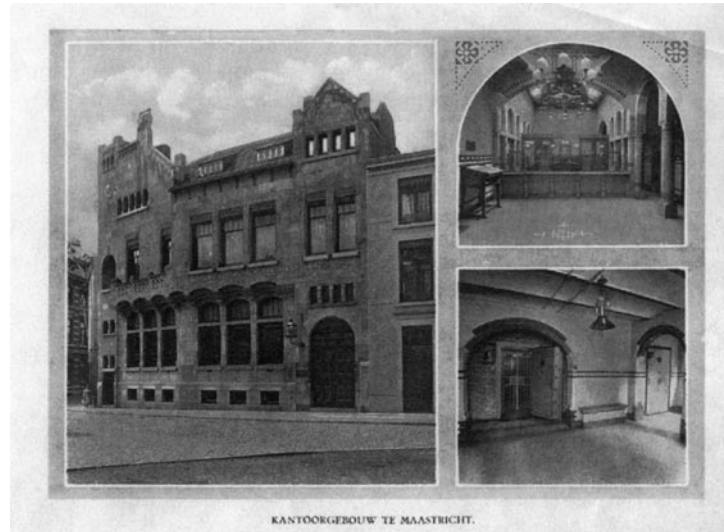
Architect J. Limburg

Josef Limburg was kort na 1900 een architect van naam en faam in Den Haag, ja zelfs ‘een der opmerkelijkste architecten uit de eerste helft van de twintigste eeuw’, tenminste... zo wordt over zijn werk gesproken in een Haags register van architecten. Hij werd geboren op 2 december 1864. Limburg huwde in Den Haag met Marie Constance Antoinette Clant van der Mijll, geboren op 3 februari 1864. Hun huwelijk bleef kinderloos. De architect was van joodse origine en is tijdens de Tweede Wereldoorlog gedeporteerd naar Duitsland, waar hij is overleden op 3 maart 1945. Zijn opleiding genoot Limburg aan de Polytechnische

Ontwerptekening van de façade door architect J. Limburg, 1905.

School in Delft, thans Technische Universiteit Delft. In 1888 studeerde hij af. Limburgs oeuvre omvat uiteenlopende ontwerpen, van statige villa's, landhuizen en deftige herenhuizen tot volkswoningbouw, scholen, kantoren en bankgebouwen. Hij maakte aanvankelijk deel uit van de groep architecten die graag omkeek naar het verleden van de bouwkunst om er inspiratie in te zoeken; dit zogenaamde 'eclecticisme' leidde nogal eens tot ziellose bouwkunst. De Polytechnische School te Delft was in de

Kantoorgebouw van de Geldersche Credietvereniging te Maastricht: gevel, hal met kas en kelder, 1916.

tweede helft van de negentiende eeuw de bakermat van het eclecticisme.

De eerste opdrachten die architect Limburg maakte, werden met name gekenmerkt door het gebruik van decoratieve elementen die hij ontleende aan het achttiende eeuwse Neo-Klassicisme. Het zijn vooral zijn Haagse bouwwerken die daarvan getuigen. Architect Limburg streefde naar klassicistische grandeur. Dat kwam voort uit zijn wens rekening te houden met de stijl en decoratieve vormgeving van de omringende bouwwerken. Ook in Maastricht zijn sporen van het eclecticisme terug te vinden, onder meer in de gebouwen in de Percée, de deftige woonwijk die tussen 1880 en 1900 werd aangelegd op voormalige vestingsterreinen in Wyck tussen het huidige centraal station Maastricht en de Rechtstraat, en zelfs nog tot ver na de eeuwwisseling in de villa's en huizen in het Villapark, die zijn gebouwd tussen circa 1900 en 1925. Deze stroming was omstreeks 1900 echter in diskrediet geraakt, toen een krachtige tegenbeweging in de architectuur, onder de bezielende leiding van Hendrik Pieter Berlage (1856-1934), nieuwe wegen in de bouwkunst insloeg. Zijn volgelingen staan bekend als de architecten van de 'Amsterdamse School'. Zij stelden een rationele architectuur op de eerste plaats. Dat betekende een radicale breuk met de historische stijlimitaties van de eclecticisme architecten. Berlage en de zijnen gingen uit van het 'eerlijke' materiaal – zoals de oer-Hollandse baksteen – en van de rationele constructie van

:- DE GELDERSCHE :-
CREDIETVEREENIGING

Agentschap Maastricht.
Onze Lieve Vrouwe Plein 21, Maastricht.

Volgefourneerd Kapitaal 5 miljoen.
- Reservefonds fls. 1.692.225.—.

Opent crediet tegen overeen te komen voorwaarden.
 Neemt gelden in dépôt en in rekening-courant met vergoeding van rente.
 Belast zich met het incasseeren van wissels en ander handelspapier.
 Verzilvert coupons en losbare stukken.
 Levert chèques, wissels en credietbrieven op binnen- en buitenland.
 Stelt de in hare gepantserde brandkelders zich bevindende

Safe-Loketten

te huur voor naar haar genoegen bij haar geïntroduceerde personen.

De Agent,
H. J. SEYDLITZ.

Annonce in het Adresboek van Maastricht, 1913.

een gebouw. Grote waarde werd gehecht aan de functie van een gebouw en pas daarna aan de decoratie.

Dat concept ligt ook aan het gebouw van ECDPM ten grondslag. Het pand Onze-Lieve-Vrouweplein 21 getuigt van een voor die tijd in Maastricht opmerkelijk vroege moderne geest, gezien het negentiende-eeuwse burgerlijke schoonheidsideaal, dat men in de stadsuitleg in het Villapark nog tot in de jaren 1930 koesterde. Limburg werkte in zijn bankgebouw de idealen van de bouwkunst van Berlages Amsterdamse School uit op een volstrekt eigen geometrische meer 'kubistisch' opgevatte manier. Architect Limburg stond beslist open voor het nieuwe Nederlandse denken over bouwkunst. Niet echt verbazingwekkend, daar hij goed bevriend was met de beroemde bouwmeester van de Amsterdamse Beurs, het Hubertusslot op de Hoge Veluwe en het Gemeentemuseum in Den Haag. De invloed van Berlage's vernieuwende ideeën ziet men in het pand aan het Onze-Lieve-Vrouweplein. Het gebouw benadert diens constructivistische idealen. Deze opvattingen is architect Limburg zijn leven lang trouw gebleven. De meeste roem verwierf hij dan ook met dit soort panden, dat tussen 1910 en 1930 door hem met name in de Residentie werd gebouwd. Niettemin onderging architect Limburg ook andere invloeden, onder meer die van het Duitse expressionistische bouwen, zoals dat vorm kreeg in het Goethianum van Rudolf Steiner (Dornach) of de Einsteinoren (Potsdam) van Erich Mendelsohn. Het expressionisme speelde evenwel geen overheersende rol in zijn ontwerpstyl. Limburgs voorliefde ging duidelijk uit naar de ontwerpen van de pioniers van het moderne

bouwen, zoals die van Willem Dudok (1884-1966), zijn twintig jaar jongere collega, die furore maakte met het beroemde stadhuis te Hilversum. De architecten die, zoals J. Limburg, in de Residentie (en zoals in dit geval in Maastricht) het vernieuwende modernisme van Berlage en de Amsterdamse School toepasten, worden aangeduid als behorend tot de zogenaamde ‚Haagse School‘. Limburgs bijdragen aan de Haagse School vindt men vooral in Den Haag terug. Deze architect heeft op bescheiden wijze het aanzien van het moderne Nederlandse bouwen mede bepaald. Hij was evenwel geen architect die de nieuwe opvattingen in extremen toestand te passen. Net als in zijn Maastrichtse voorbeeld paste hij zijn ontwerpen liefst aan aan het karakter van de omgeving. Zijn façades zijn in navolging van Berlage grotendeels opgetrokken uit het meest voor de hand liggende materiaal dat in de Nederlandse bouwkunst gebruikelijk was, namelijk baksteen. Daarvan week hij in Maastricht af door de toepassing van Franse zandsteen en Naamse hardsteen voor de façade van het bankgebouw, dat hij in 1905 ontwierp. De architect kreeg overigens in 1909 van dezelfde Geldersche Credietvereniging nog twee opdrachten voor de bouw van bankfilialen, respectievelijk in Groningen en Nijmegen. Ook in de provincie Limburg viel hem die eer te beurt: in 1918 ontwierp hij een filiaal voor Heerlen. Zijn ontwerpen vielen kennelijk zeer in de smaak door hun uitgewogen combinatie van functionalisme en decoratieve grandeur, die past bij het vertrouwen dat een bank zijn klan-
dizie nu eenmaal moet inboezemen. Twee jaar eerder had de architect zijn kunnen trouwens ook al bewezen met de bouw van een filiaal voor de Geldersche Credietvereniging in Nijmegen. De Credietvereniging had kennelijk affectie met deze functioneel-decoratieve ontwerpstyl.

Exterieur

Het pand aan het Onze Lieve Vrouweplein is een belangrijk voorbeeld van de stijl van architect J. Limburg en heeft als zodanig dan ook een bijzondere architectuurhistorische waarde. Het gebouw verdient alleen al waardering omwille van de goed geconserveerde architectonische gaafheid van het exterieur. De monumentale waarde van het pand ligt vooral in de combinatie van de ornamentiek en de specifieke materialen die voor de bouw werden gebruikt; bovendien zijn de esthetiek van het ontwerp en de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur van monumentale waarde. Het bankgebouw is gesitueerd in de gesloten wand van het Onze Lieve Vrouweplein.

De plattegrond van het gebouw laat zien dat de architect geraffineerd gebruik heeft gemaakt van de beperkt beschikbare ruimte van het perceel. De ‚knik‘ in de plattegrond aan de kant van het Onze Lieve Vrouweplein wist de architect inventief te gebruiken om de gevel een markant driedelig aanzicht te geven zonder de indruk van eenheid in de gevel geweld aan te doen. De stijl van het gebouw is uniek voor Maastricht. Dat is niet onlogisch, aangezien zowel het exterieur als het interieur werden

Het pand Onze Lieve Vrouweplein 21 in 1982.

ontworpen door Haagse kunstenaars, die niet in de bouwkundige traditie van de Limburgse regio stonden. Het aanzien van het gebouw doet dan ook zelfs tot in details denken aan Berlage's Beursgebouw in Amsterdam. De torenachtige opbouw die Limburg aan de façade toevoegde op de linkerhoek is ongetwijfeld door Berlage beïnvloed. Het monumentale karakter van de entreepartij verraadt Berlage's vormtaal, terwijl de geserreerde toepassing van decoratieve elementen ontleend aan de Jugendstil (men kan beter spreken van geometrische Art Nouveau als voorloper van de Art Deco) duidelijk verwijst naar Nederlands beroemdste moderne architect.

De gevel is uitgevoerd in Franse zandsteen, gecombineerd met Naamse hardsteen. De driedelige façade rust op een hoge hardstenen plint, waarin de kleine ramen van het souterrain zijn aangebracht. De façade als geheel heeft een asymmetrisch aanzien: het linkerdeel, met net als het rechterdeel drie bouwlagen, heeft een schijngevel met een afgeschuinde hoek; het middendeel heeft twee bouwlagen, een zadeldak bedekt met rode dakpannen (Tuiles du Nord) en twee kleine dakkapellen; rechts boven de entree is de façade bekroond met een topgevel. In de gevel is naast een olifant, die in de plint is verwerkt, de rondboogvormige toegang geplaatst, waarin een deur met zware houten panelen, bekroond met een ruim glas-in-loodbovenlicht dat het zonlicht toelaat tot het achter die deur gelegen portaal en de vestibule. Het glas-in-lood wordt herhaald in vier door zuiltjes gekoppelde raampjes boven de deur. Nogmaals vier dezelfde raampjes in de uitloop naar de topgevel laten het licht toe tot de hoogste verdieping. Ze zijn aangebracht boven twee rechthoekige houten vensters met een

horizontale roedeverdeling. De dorpels zijn van hardsteen. Op de eerste verdieping zijn in de twee overige gevelvlakken rechthoekige, houten vensters aangebracht in horizontale reeksen van drie naast elkaar. Het meest karakteristiek in de hele façade is het uitgebouwde geveldeel dat op ronde kraagstenen rust. Links dragen de kraagstenen een smal, bescheiden gedecoreerd, zandstenen balkon met een balustrade die afgedekt is met hardsteen; in het middendeel dragen ze het wandoppervlak waarin drie hoge rechthoekige ramen. Ook deze ramen bezitten bovenlichten door een horizontale roedeverdeling in acht venstertjes verdeeld. In het afgeschuinde deel is op de derde bouwlaag een reeks van vijf gekoppelde raampjes gemaakt. In het linker geveldeel is een rechthoekige houten dienstingang, die toegang geeft tot het souterrain. Links van het balkon, ter hoogte van de 'belle etage' ziet men een houten rondboogvenster met bovenlicht. Tussen alle ramen en gekoppelde

De schijngevel met afgeschuinde hoek.

Pag. 22-23: De driedelige façade heeft een opvallend uitgebouwd geveldeel op ronde kraagstenen. De gevel uit Franse zandsteen en Naamse hardsteen bevat tal van Art Nouveau elementen.

raampjes zijn halfzuilen met gestileerde sokkels en kapitelen te zien, terwijl ook alle lateien boven de grote ramen zijn versierd met verfijnde geometrische reliëfs. De linkergevel loopt uit in twee hardstenen schouderstukken waarin gestileerde ramskoppen zijn gekapt. In dit stuk zijn ook het wapen van Gelderland en de hardstenen pelikaan verwerkt.

De façade aan de achterzijde is zeer sober uitgevoerd in baksteen. Het meest in het oog springen twee balkons met smeedijzeren leuningen. Hier zijn vroeger twee aanbouwen in één bouwlaag met een plat dak aan de originele bebouwing toegevoegd. De eerste betrof de aanbouw van een kantoorlokaal met spreekkamers in 1920, terwijl in 1938 nogmaals een laag werd toegevoegd, dit keer in opdracht van de toenmalige bewoner, het agentschap van de Nederlandse Handel Maatschappij. Ze was bestemd tot archief en kantoorruimte. Deze aanbouw werd later door het ECDPM gebruikt als vergaderzaal. Het pand bezat een miniscule tuin. Het oppervlak van deze tuin was bij de nieuwbouw van het EIPA – het European Institute of Public Administration, gevestigd aan het Onze Lieve Vrouweplein 22 – kleiner geworden; dit instituut werd namelijk voor een deel op de beschikbaar gekomen grond gebouwd.

Interieur

Het interieur is van een betoverende schoonheid voornamelijk door de bijzondere lichtval. In het souterrain herinneren de zware deuren, die de kluizen van de bank afsloten, nog altijd aan de oorspronkelijke bestemming van bankgebouw. Onder twee rondbogen van rood geglazuurde baksteen betreedt men dat souterrain. Thans is daar de personeelskantine van het ECDPM ingericht, maar van oorsprong waren hier behalve de provisiekelder voor de woning op de eerste verdieping, de kluis van de directeur, het archief, een grote ruimte als safe deposito, een kelder als opslagruimte voor brandstof, een smalle controlegang en een ruimte met drie 'knipkamers' gesitueerd. De knipkamers waren kleine vertrekken, bedoeld om de administratie van obligaties te verwerken en de bezitters van kluisjes de nodige privacy te geven ongestoord hun financiële zaken af te handelen. Op de begane grond achter het ruime toegangsportaal is de sobere kleurstelling van het bruine graniet en het glanzend gele koper het meest opvallend in het interieur. De vloer is thans geheel bedekt met een vaste vloerbedekking, maar wordt daaronder door decoratief helaas ernstig beschadigd granito gekenmerkt. Vanuit het portaal leidt een trap naar de vestibule door houten deuren met grote glazen panelen en smalle glas-in-loodramen aan de zijkanten gevat in marmer, waarin halfzuilen zijn gekapt. Dezelfde glazen deuren met halfronde bovenlichten en glas-in-loodramen gevat in marmer geven vanuit de vestibule links toegang tot de centrale hal. Men kan evenwel ook door mooie, houten paneeldeuren, die weer worden geflankeerd door rechthoekige smalle glas-in-loodramen, aan het eind van de kleine vestibule het centrale trappenhuis betreden. Het pièce-de-resistance in het hele interieurontwerp is zonder meer de centrale hal. Deze hal zal vanaf juni 2011 de **Prins Claus** genoemd worden. De hal bestaat uit twee achter elkaar geprojecteerde ruimten met lichtkoepels, achthoekig van vorm en rechthoekig. Voor de westelijke zijwand loopt een

Het monumentale toegangsportaal met opvallend decoratief gebruik van graniet en glas-in-lood. Boven de vestibuledeuren worden de zes gekoppelde raampjes die buiten boven de toegangspoort zijn aangebracht, herhaald. Foto's ca. 1910.

corridor versierd met marmeren zuilen met inscripties. Geglazuurde baksteen verhoogt de sfeer van luxe en verfijning, die het geheel uitstraalt. De rondbogen zijn uitgevoerd in gele baksteen en hebben hardstenen aanzetstenen. Achter de zuilen lagen diverse ruimten die op de hal uitkwamen: de kamer van de directeur met antichambre, een toiletgroep, de deur naar het trappenhuis. De administratie was direct links naast de vestibule gevestigd. Voorts was er ruimte voor de procuratiehouder in de tweede hal, er was een brandkast en de toegang tot een tweede trappenpartij, die naar de kluizen in het souterrain leidde. In de wand van dat trappenhuis zijn enkele fraaie glas-in-loodramen aangebracht; daar ligt ook nog de originele granito mozaïekvloer. De trap heeft een Art Nouveau-leuning in smeedijzer met sierlijke koperen armleggers. De vertrekken aan deze zijde van de hal hebben een beschilderde lambrizing met eenvoudige geometrische versieringen in houtsnijwerk (zie figuren pag. 31). De lambrizing was van oorsprong gebeitst, zodat de houtnerf zichtbaar bleef, hetgeen toentertijd meer cachet aan het hele interieur verleende. In het houtwerk van de lambrizingen en in de granieten wandbekleding zijn de decoratieve motieven, uitgevoerd in bas-reliëf, op bescheiden wijze toch heel sterk aanwezig. In de centrale hal is bijvoorbeeld een drietal monogrammen in ligatuur, dat wil zeggen in aaneengekoppelde schrijffletters, op de kapitelen te zien. Het zijn de monogrammen van architect J. Limburg, van de Geldersche Credietvereniging en tenslotte een onbekend monogram, dat vermoedelijk verwijst naar steenhouwer Altorf. Juist de decoratie verleent aan de centrale hal in het interieur een welhaast Oosters aanzien. De 'koepelaanzet' in de hal treft men ook aan in moskeeën. De gedempte sfeervolle chique die de hal als geheel uitstraalt, wordt goeddeels bepaald door de unieke lichtval. De twee lichtkoepels met dubbele beglazing (melkglas) in de hal zijn zeer sfeerbepalend. Het centrale trappenhuis achter de vestibule is voorzien van bescheiden geometrische versieringen en loopt door tot de bovenste verdieping. Men passeerde op de eerste verdieping een authentiek met kleurrijke tegels gedecoreerde toilettafel en een even fraai betegelde toiletruimte. Dit sanitaire ensemble behoorde tot het appartement dat op de eerste verdieping was gesitueerd. Rond de lantaarn van de koepels van de hal op de begane grond, is (aan de korte zijde van de U-vormige plattegrond) een portaal geprojecteerd met aan beide lange zijden twee smalle door grote ramen aan de kant van de lantaarn verlichte gangen. De eerste gang verbond aan de voorzijde van het pand een keuken, een ruime woonkamer en salon met annex het balkon en een loggia. De salon was ooit met een boog gescheiden van de loggia. De tweede smalle gang voerde langs een badkamer, twee ruime slaapkamers en een logeerkamer naar een ruime bergkast. Beide slaapkamers hadden openslaande deuren naar twee balkons aan de achterzijde. Op deze verdieping zijn de monumentale schouwen bewaard gebleven.

De derde verdieping, de zolder, bleef onaangetast qua ruimtelijke indeling: drie zolderkamers en drie grote zolderruimten, bedoeld als berging. De volledig intact gebleven dakspanten bleven zichtbaar tot de ingrijpende verbouwing in 2011. Een korte trap in de uiterst zuid-oostelijke hoek voert omhoog naar het dak direct achter de schijngevel met de pelikaan en de ramskoppen. Het interieur als geheel heeft in essentie nog hetzelfde aanzien als in 1905 behouden en getuigt nog steeds van dat tijdperk waarin architectuur en kunstnijverheid zo fraai in elkaar overliepen.

Ontwerp van de gestileerde monogrammen van de Geldersche Credietvereniging, J. Limburg en steenhouwer Altorf zoals aangebracht op de zuilen in het interieur.

Glas, licht, ruimte

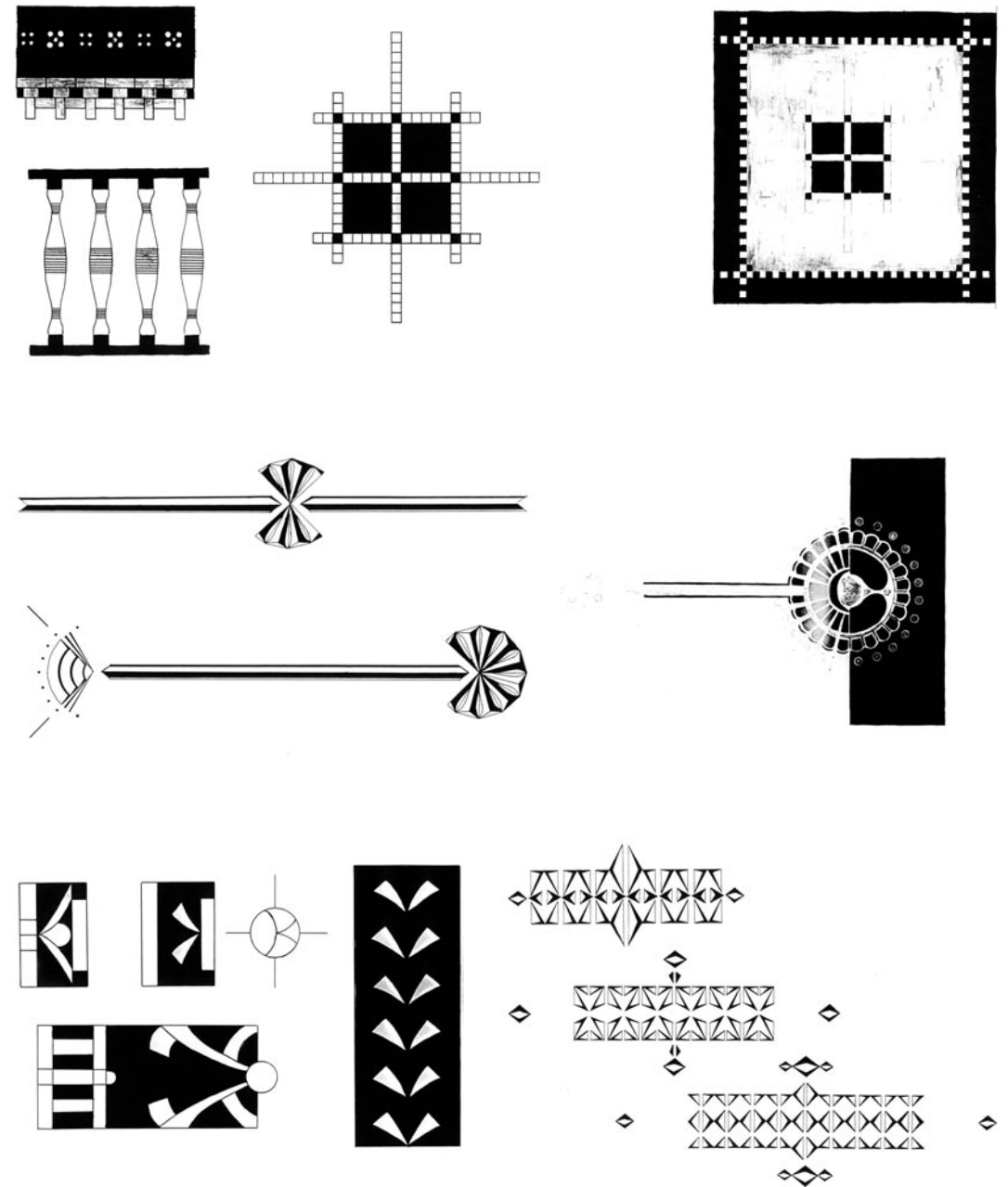
De ontwerper van de beglazing van het pand, glazenier Johannes Willem Gips (Schiedam 7-3-1869/Den Haag 18-2-1924) was van Haagse afkomst en een persoonlijke vriend van de architect. Hij had zijn opleiding tot glazenier genoten in het Haagse Atelier 't Prinsenhof, dat floreerde omdat de glaskunst rond 1900 een grote bloeitijd doormaakte vooral in het westen van ons land. Maar ook het atelier Nicolas (Roermond) in de provincie Limburg had een grote naam te verdedigen in glasschilderingen en glas-in-loodramen. Gips woonde en werkte tot 1903 als glazenier in Delft en werd daarna fabrikant en designer van glas-in-lood in Den Haag onder meer van de ramen van het Vredespaleis. Veel van zijn werk is in voormalig Nederlands-Indië uitgevoerd. Net als beeldhouwer Altorf en architect J. Limburg had ook J.W. Gips affiniteit met eigentijdse stromingen in kunstnijverheid en architectuur. Zo werden in zijn atelier later ook glas-in-loodontwerpen van 'De Stijl'-kunstenaars als Theo van Doesburg, Vilmos Huszár en Jacoba van Heemskerk uitgevoerd. De kenmerken van Gips' houding ten opzichte van de glaskunst zijn in het onderhavige pand te zien; hij vatte zijn kunst op als het speels vormgeven van de belichting in een interieur. Daartoe maakte hij gebruik van afwisselend helder transparante en ondoorzichtige soorten glas in een rijke schakering aan kleuren. De belijning van zijn beglazingen laat de symmetrische, typisch Nederlandse variant zien van de internationaal als Jugendstil c.q. Art Nouveau bekend geworden decoratieve stijl, die de glas-in-loodkunst in feite had herontdekt. De stijlzuivere Art Nouveau

Interieur van de Geldersche Credietvereniging met loketten circa 1910. De arcadenrij links is thans gesloten. Kort na de oplevering van het gebouw maakte de Maastrichtse fotograaf P. Stutz een serie fraaie interieuroptnamen.

zoekt haar inspiratie vooral in de golvende, organische lijnen van flora en fauna. Omstreeks 1905 deed zich daarin een kentering voor die de bloeitijd van de Arts Decoratives, de Art Deco zou inleiden: de curves van de in Nederland (naar een affiche voor Calvé, ontworpen door Jan Toorop) nogal denigrerend 'sla-oliestijl' genoemde Art Nouveau, maakten plaats voor symmetrie en geometrie in de glaskunst, zoals in de destijds zeer eigentijdse vormgeving van de beglazing aan Onze Lieve Vrouweplein 21 is te zien.

Ofschoon het glas-in-loodwerk op enkele cruciale plekken in het pand thans is verdwenen, bepalen de kleurstelling en decoratieve detaillering van de glas-in-loodramen nog steeds de ambiance. Het accent ligt op de belijning en de kleuren. De gekleurde symmetrische glasdecoratie loopt over verschillende ramen door. De brede glas-in-loodranden in de ramen moeten worden opgevat als geleidelijke kleurrijke overgangszones van de wand naar de doorzichtige glasvlakken.

Ontwerp van ornamenten in strakke Jugendstilvormen die in lambrizeringen, deurpanelen en wanden zijn aangebracht. Tekeningen van Lonneke Beckers.

Pag. 32: De glas-in-loodramen in de deuren van de vestibule naar ontwerp van J Gips.

Pag. 33 boven: Het kantoor van de procuratiehouder in de hal van de bank met zicht op de thans gesloten arcaden wand; daar achter lag de administratie. Het daglicht viel door de ramen in de façade oorspronkelijk indirect in de hal binnen.

Pag. 33 onder: De brandkelderruimte met knipkamers.

Pag. 34: Het centrale trappenhuis.

Pag. 35: Kamer procuratiehouder.

Foto's ca. 1910.

Decoraties en symbolen

Het versierende beeldhouwwerk in het interieur en aan het exterieur werd vervaardigd door een vriend van de architect, de Haagse kunstenaar Johan Coenraad Altorf (Den Haag 6-1-1876/11-12-1955). Altorf werkte en woonde in Den Haag, waar hij de Academie van Beeldende Kunst had gevolgd. Hij had vooral in de Residentie naamsbekendheid als keramist en als beeldhouwer van portretkoppen en monumentaal werk als grafmonumenten. Deze kunstenaar had een voorkeur voor motieven ontleend aan de dierenwereld, vooral vogels.

Wapenschild. Zoals gebruikelijk bij architectonische decoraties verwijzen de motieven die de gevel van Onze Lieve Vrouweplein 21 sieren, symbolisch naar de eerste gebruiker van het pand, de Geldersche Credietvereniging. Het wapen dat links in de gevel is aangebracht verwijst naar de herkomst van de bankinstelling; het is immers het wapen van de provincie Gelderland. Dat wapen is een combinatie van de wapens van de hertogen van Gelre en Gulik uit de periode 1339-1538, twee machthebbers wier geschiedenis nauw met die van de provincie Limburg is verbonden. Het wapen is hier in de façade evenwel vereenvoudigd en gestileerd aangebracht.

Het gestileerde Gelderse wapen in de façade. Het is heraldisch een gedeeld wapen van twee velden met daarop klimmende leeuwen. Op het wapen is normaliter de hertogelijke kroon aangebracht.

De pelikaan in de top op de gevel. De pelikaan, symbool van onbaatzuchtigheid, was ook decennia lang het logo van de Nederlandse Bloedtransfusiedienst.

Pelikaan. De hardstenen pelikaan in de top op de gevel met zijn blik naar het noorden gericht, is een welbekend christelijk symbool. De watervogel symboliseert de moederliefde, wellicht het moederschap zelf. In overdrachtelijke betekenis wil dat in dit geval zeggen: de bescherming die de bankinstelling aan haar clientèle biedt. Er is een bijzonder verhaal dat deze gecompliceerde symboliek verklaart. Nadat een pelikaan zich heeft genesteld, ziet men dikwijls met enige vertedering hoe het dier zijn snavel – waaraan de voor deze vogelsoort zo markante keelzak is bevestigd – naar zijn borst buigt om zijn jongen te kunnen voeden met de vissen die hij voor zijn kroost heeft gevangen in die keelzak. Deze observatie leidde bij de mens tot de veronderstelling dat de pelikaan zich de borst zou openrijten om met zijn eigen bloed zijn jongen te kunnen voeden. Op de keelzak bevindt zich tijdens de broedperiode namelijk een rode vlek, die onbewust aan een bloedvlek doet denken. Deze verkeerde waarneming van een ‚bloedoffer‘ is van oudsher in verband gebracht met het symbolisch offer van Christus' bloed tijdens de eucharistie. Zo kon de pelikaan enerzijds worden tot symbool voor de kruisdood van Christus, anderzijds tot symbool voor de ouderlijke, beter nog de moederlijke liefde tot de kinderen. In het middeleeuwse ‚Bestiarium‘, het boek van de dierensymboliek, wordt in een vroom lied gerefereerd aan ‚Pie pelicane, Jesu domine‘, dat wil zeggen aan de ‚Goedertieren pelikaan, heer Jesus‘. De pelikaan werd in de middeleeuwen ook in verband gebracht met het kluizenaarsleven. De vogel neemt immers niet meer voedsel tot zich dan

ze werkelijk nodig heeft om in leven te blijven, zoals een kluizenaar niet leeft om te eten, maar slechts eet om in leven te blijven. De opofferingsgezindheid van de pelikaan werd in een laat-antiek oud-christelijk geschrift, de 'Physiologus', met een nog veel christelijker betekenis beladen dan in dit middeleeuwse lied. De Physiologus vermeldt namelijk dat de vogel zijn ongehoorzame kinderen strafte door ze te doden, maar ze na drie dagen weer tot leven wekte met het bloed uit zijn hart, waarna de vogel zelf de dood vond ...

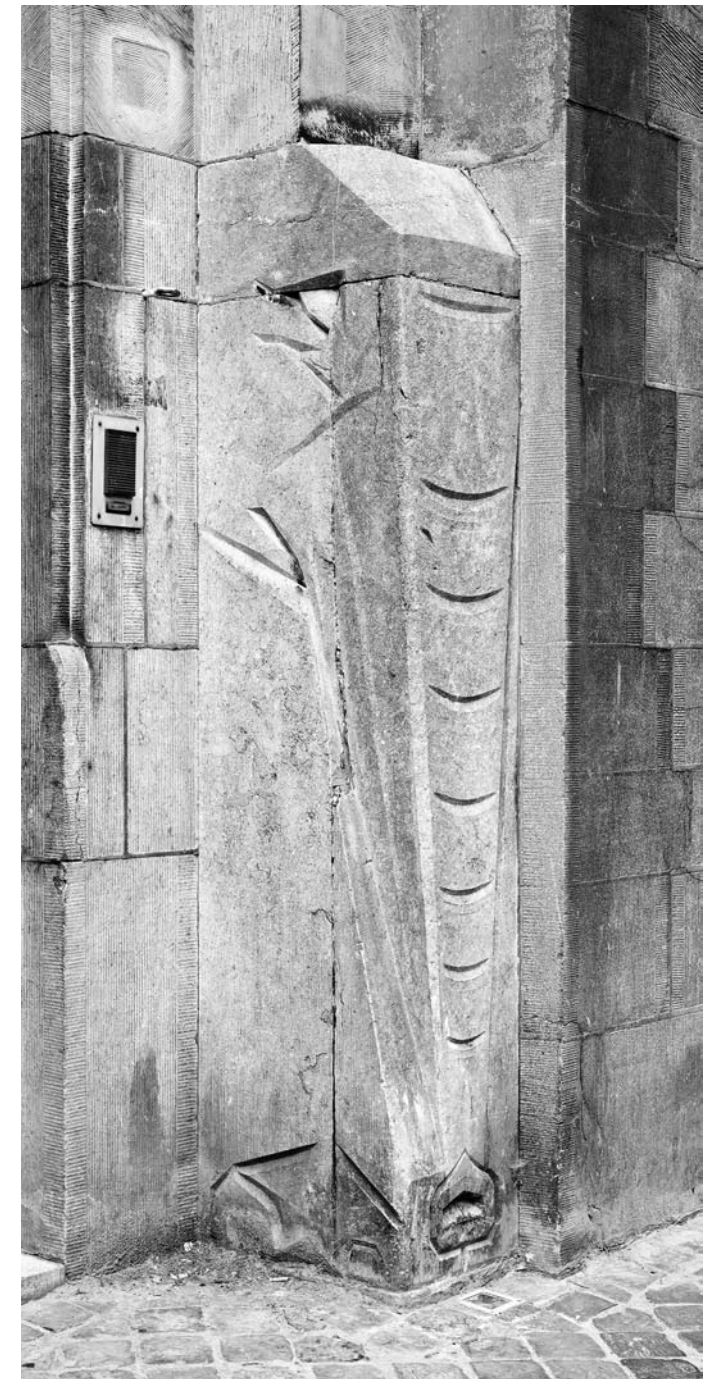

Twee gestileerde ramskoppen sieren de schijngewet.

Ram. Er is nog meer diersymboliek aan de gevel te vinden in de vorm van twee ramskoppen. De ram is het eerste teken van de dierenriem. Het mannelijke schaap staat voor werkkraft. Wie in het teken van de ram geboren is (21 maart tot 20 april) wordt strijdvaardigheid, energie en dadendrang toegeschreven. De twee rammen aan de linkerkant van de gevel zijn hier dan ook symbolen voor daadkracht, wilskracht en ondernemingszin, eigenschappen die men een bonafide bank graag toedicht.

Olifant. Op het eerst gezicht moeilijk herkenbaar, maar wel degelijk aanwezig in de strakke horizontale en schuin aflopende belijning van het beeldhouwwerk aan de rechterstijl van de toegangspoort, is de slurf van een olifant waarneembaar. De staande hardstenen olifant – waarvan alleen de voorpoten, kop en slurf zichtbaar uit de steen naar voren komen – is een symbool afkomstig uit de oosterse mystiek. De olifant werd immers steeds beschouwd als een beest met een zeer positieve symbolische betekenis. Het dier liet zich in Azië bereidwillig als rijdier

en werkdier voor koningen en keizers dresser; in China wordt hij geprezen als symbool van kracht en wijsheid. De vrome christelijke symbolenleer prees met name de kuisheid van de olifant. Zo ver gaat de betekenis van de trouwe, logge wachter naast de poort tot Onze-Lieve-Vrouweplein 21 natuurlijk niet. Het krachtige dier staat hier kennelijk als een vriendelijk 'Oosters Welkom', al mag een zekere functie als 'waakhond' tegen ongewenst bezoek hem niet worden ontzegd. Immers, in de oude diersymboliek wordt er positieve betekenis gehecht aan de afschrikkende werking die het voorkomen van een olifant schijnt te hebben op demonen!

Een hardstenen olifant bewaakt reeds decennia lang de toegang tot het pand.

Bewoners

Het Maastrichtse bankgebouw was van juni 1906 tot 31 oktober 1936 in gebruik bij de Geldersche Credietvereniging. De Credietvereniging ging per 1 november van dat jaar op in de Nederlandsche Handel Maatschappij (NHM) Amsterdam. Vervolgens beheerde de NHM bijna dertig jaar lang een agentschap in het pand. Tevens werd het appartement op de eerste verdieping bewoond door J.N.E. Deckers, die als agent de opvolger was van Seydlitz. Bovendien woonde sedert 1913 F.J. Loomans bij Deckers in, wellicht als conciërge. Van 1938 tot 1956 woonde de procuratiehouder H.J.E. Lamberti in het pand. Deze werd in 1956 opgevolgd door H.C. Tieleman. In oktober 1964 kwam het tot een fusie van De Twentsche Bank en de NHM tot Algemene Bank Nederland (ABN). De voormalige Twentsche Bank had ook een agentschap in Maastricht, riant gehuisvest aan de Bredestraat 10; in 1967 verhuisden alle activiteiten van de ABN naar laatstgenoemd pand dat inmiddels was verbouwd. In het huis aan het Onze Lieve Vrouweplein werd toen een onderdeel van het hoofdkantoor ABN Amsterdam gevestigd. Het was de tijd, waarin de ‚bankpas‘ werd geïntroduceerd in het Nederlandse geldverkeer. Die bankpassen nu, werden door ABN gestanst in en gedistribueerd vanuit het ‚Huis met de pelikaan‘. In 1975 verkocht de ABN het huis aan kunsthandelaar Jacques van Rijn, die de eerste verdieping metterwoon betrok. Tot 1981 was er zijn kunsthandel gevestigd: ‚Pictura fine art consultancy‘. Vanuit het pand werd in die tijd jaarlijks de kunstbeurs ‚Pictura‘ georganiseerd, de voorloper van de huidige TEFAF, ‚The European Fine Art Fair‘. De fraaie hal op de begane grond diende in de jaren zeventig als expositieruimte; de lichtval leende zich daartoe uitstekend. Van Rijn organiseerde er heel wat belangwekkende artistieke evenementen, onder meer exposities rond de schilders van de ‚Maastrichtse School‘, exposities rond Franse Impressionisten en Post-Impressionisten of een tentoonstelling van het werk van de Maastrichtse schilder Jef Scheffers, oud-directeur van de stedelijke kunstacademie. Het elegante interieur werd ook gebruikt voor het feestelijk afscheidsconcert van de Maastrichtse zangeres Cecile Roovers. In 1981 verhuisde ‚Pictura‘ naar het Sint-Servaasklooster en werd het pand, tezamen met een destijds berucht kraakpand dat aan de Hondstraat lag – het huis met de strik –, verkocht aan de gemeente Maastricht, die er in 1982 het European Institute of Public Administration (EIPA) in huisvestte. Dat instituut was bij gelegenheid van de eerste Europese top in Maastricht (1981) in het leven geroepen. Kortstondig was er tevens de inmiddels ter ziele International Federation of Institutes for Advanced Sciences (IFIAS) in gevestigd. In 1986 betrok ook het European Centre for Development Policy Management (ECDPM) het gebouw, een instelling die operationeel werd met ingang van 1 januari 1987. Sedert de voltooiing van de nieuwbouw van het EIPA in augustus 1986 herbergt het huis alleen nog de kantoren van het ECDPM.

Innovatie in tijden van renovatie

Geert Laporte

Een schets van de geschiedenis van het ECDPM, 1986-2011

Moeilijke bevalling (1984-1986)

Medio de jaren 1980 nam de Nederlandse regering het initiatief tot oprichting van het European Centre for Development Policy Management (ECDPM). Nederland maakte zich ernstig zorgen over het gebrek aan bestuurlijke capaciteit in de armste en meest kwetsbare landen ter wereld. Goeddeels waren dat staten die deel uitmaakten van de ACP Groep (Afrika, Caraïben, Pacific), opgericht in 1974. Toentertijd telde de ACP Groep 66 landen uit (Sub-Sahara) Afrika, de Caraïben en de Pacific, voor het merendeel voormalige kolonies van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk; anno 2011 is dit aantal uitgebreid tot 79 ACP-landen. Vier opeenvolgende Lomé verdragen (1975-2000), genoemd naar de hoofdstad van het West-Afrikaanse land Togo, regelden de samenwerking tussen de landen van de Europese Gemeenschap en de ACP Groep. De Lomé verdragen vormden zonder twijfel de omvangrijkste Noord-Zuid akkoorden ter wereld; ze werden als het paradepaardje geroemd van de Europese internationale samenwerking. Omstreeks 1975 streefde Europa, dat toen nog maar negen lidstaten telde, naar het behoud van sterke banden met zijn voormalige kolonies in de ACP. De Europese Commissie was bereid om daartoe een contractuele relatie op lange termijn aan te gaan, die moest voorzien in een innovatieve combinatie van financiële steun en handelsvoordelen. Geen enkele andere ontwikkelingsregio in Azië of Latijns-Amerika kon aanspraak maken op dezelfde genereuze internationale samenwerking. Ze was uitdrukkelijk bedoeld om er voor te zorgen dat de ACP-landen snel uit de armoede zouden getild worden. In de nasleep van de dekolonisatie en de Koude Oorlog bood dit unieke akkoord de Europese Unie (EU), stevige garanties op voortzetting van de economische relaties, vooral op het vlak van de import van olie- en tropische landbouwgewassen. Daarnaast moesten de Lomé akkoorden ook beletten dat sommige voormalige kolonies in de ACP in de invloedssfeer zouden geraken van de Sovjetunie en het Oostblok, die in Afrika ook verwoede pogingen deden hun invloed uit te breiden. Mooie principes, gemeenschappelijke handelsbelangen en genereuze lange termijn-hulp volstonden echter niet om de ACP-landen op korte termijn een economische sprong voorwaarts te doen maken. Het gebrek aan democratie en een zwak bestuursapparaat vormden vaak de grootste hinderpalen op de lange weg naar ontwikkeling. De overtuiging groeide dat er dringende behoefte bestond aan een nieuw instituut dat de capaciteit zou bevorderen om de Lomé akkoorden efficiënter te benutten en een informeel platform voor dialoog zou bieden tussen Europa en de ACP-landen. In deze politiek economische context vond tussen november 1984 en juni 1986 intensief overleg plaats tussen Minister Eegje Schoo, de Provincie Limburg, de Europese Commissie in Brussel en het Europees Instituut voor Publieke Administratie (EIPA) in Maastricht. In een later stadium werden ook diverse ACP hoogwaardigheidsbekleders uit Afrika en de Caraïben in het overleg betrokken. Gedurende anderhalf jaar bleven veel discussies binnenskamers. Niet iedereen zat namelijk op dezelfde golflengte wat betreft het mandaat en de financiering van het instituut in oprichting. Het kwam zelfs even ter sprake om het nieuw instituut een plaats te geven binnen het in 1981 opgerichte EIPA. Die instelling had vanaf de oprichting reeds

domicilie gevonden in een pand aan het Maastrichtse Onze Lieve Vrouweplein. Na veel palaveren geraakte het overleg tenslotte in een stroomversnelling.

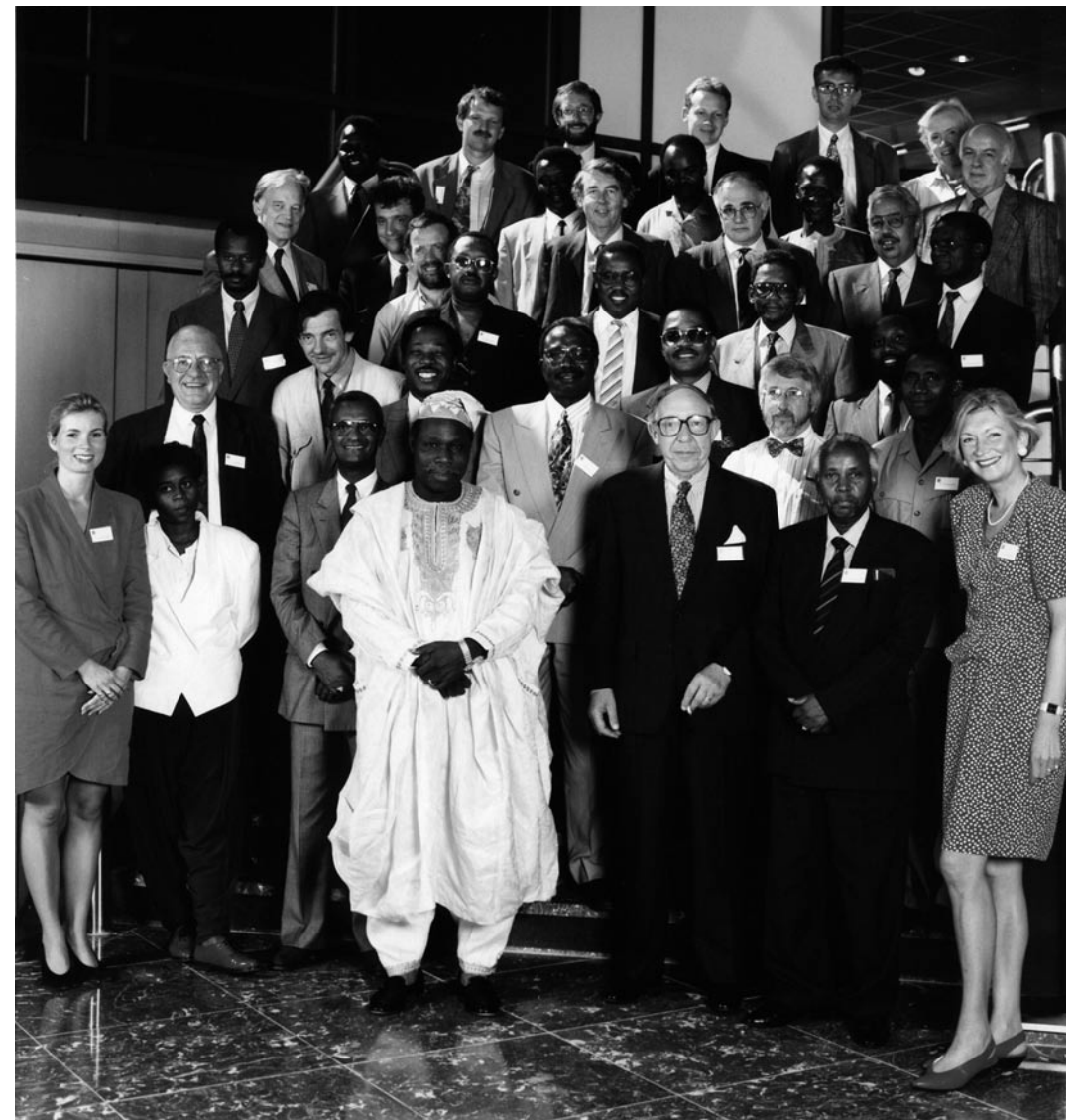
Op 10 mei 1986 kondigde het 'Limburgs Dagblad' met enige fierheid de oprichting aan van "een nieuw instituut voor de opleiding van ambtenaren uit derde wereldlanden" met de vrij moeilijke naam 'European Centre for Development Policy Management'. Voor de krant was de komst van dit instituut voor Maastricht opnieuw een bevestiging dat deze stad Europees aanzien geniet".

De meest zuidelijke stad van Nederland was van oudsher ongetwijfeld ook de meest Europese, gelegen in het hart van Europa, op het ontmoetingspunt van Duitsland, België en Nederland. In de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw, bouwde Maastricht graag en met verve aan haar reputatie als aantrekkelijke vestigingsplaats voor internationale en Europese instituten zoals het voornoemde EIPA, het Europees Centrum voor Werk en Samenleving, het Europees Centrum voor Journalistiek en de School voor Technologie van de Universiteit van de Verenigde Naties (UNU-INTECH)

Op 12 mei 1986 werd het Bestuur van ECDPM geïnstalleerd in het Gouvernement te Maastricht. Het stond onder de leiding van dr J.H. Lubbers, Nederlands oud-ambassadeur. Andere leden van het bestuur waren dr R. Kool namens het Ministerie van Ontwikkelings-samenwerking, dr Sjeng Kremers, gouverneur van de Provincie Limburg, Edwin Carrington, secretaris-generaal van de ACP Groep en Dieter Frisch, directeur-generaal ontwikkeling van de Europese Commissie.

Op 3 juni 1986 zag het ECDPM formeel het levenslicht nadat de oprichtingsacte was ondertekend. Daarin stond dat ECDPM zich voornamelijk zou richten op de opleiding van overheidsambtenaren uit ACP-landen, de ontwikkeling en uitwisseling van kennis en ervaringen op het vlak van de bestuurlijke aspecten van ontwikkelingsbeleid en internationale samenwerking

Het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken stelde een bedrag van 40,5 miljoen gulden ter beschikking als kapitaalfonds. Met de jaarlijkse interest op deze financiering kon het ECDPM op lange termijn capaciteitsopbouw plannen in de ACP-landen. Nadien stelde het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken vijf miljoen gulden, via de Provincie Limburg ter beschikking voor huisvesting en inrichting. Daarnaast werden er gelden ontvangen van de Provincie Limburg en van de Europese Commissie. De ondersteuning van het Ministerie van Economische Zaken om het bedrag van vijf miljoen gulden dat verstrekt werd als een renteloze lening om te zetten in een subsidie, was een belangrijke steun in de rug om het 'Huis met de Pelikaan' in eigendom aan te kopen in 2008 en te renoveren in 2010-2011.

Ronde tafel conferentie over Democratisering in Afrika in het MECC, 1992. Op de 1e rij in het midden de voormalige President van Nigeria, Olesegun Obasanjo met rechts van hem de toenmalige directeur van ECDPM, François van Hoek.

De oprichter van ECDPM Dr. F. van Hoek (rechts), en zijn opvolger Dr. L. de la Rive Box - 1993.

Op 1 januari 1987 nam de inspirator en ‘founding father’ van dit gedurfde initiatief, François van Hoek, afscheid als directeur van de Europese Commissie in Brussel om als eerste directeur-generaal van het ECDPM in Maastricht aan te treden. Veelbelovend met grote ambities en met aanzienlijke middelen ging het ECDPM van start.

Kinderjaren: op zoek naar een identiteit (1986-1992)

Nieuwgeborenen moeten hun karakter en uiterlijk nog ontwikkelen; dat kost tijd... maanden, jaren zelfs. Ook het ECDPM was in de eerste fase van zijn bestaan op zoek naar de eigen identiteit. De initiatiefnemers waren niet altijd eensgezind over het mandaat en de rol van het instituut. Voor sommigen was het ‘een internationale onderwijsinstelling’, die vooral opleidingsprogramma’s zou verzorgen voor ACP ambtenaren. Anderen vonden dat het instituut zich veeleer moest ontwikkelen tot een onderzoeksinstelling met betrekking tot bestuurlijke capaciteit. Een volwaardig trainingscentrum voor ACP ingezetenen is het ECDPM nooit geworden. Echter het ECDPM werd ook geen academische instelling. Wat was het dan wel? In de beginjaren profileerde de instelling zich als een management instituut, conform de laatste drie letters van haar naam, dat zich vooral richtte op de aanpak en de methodes ter bevordering van capaciteitsontwikkeling in de publieke sector – het ‘hoe’ – en dat zich minder zou inlaten met de inhoud van het ontwikkelingsbeleid – het ‘wat’.

Het mag duidelijk zijn dat het ECDPM op zoek was naar een niche, een gat in de markt in de complexe wereld van de internationale samenwerking. Het Centrum moest in haar prille bestaan opboksen tegen de klassieke vooroordelen tegenover een nieuwe speler in het veld. Echter, de eerste directeur-generaal François van Hoek, wist zich snel een toonaangevende positie te verwerven in dat veld. Van Hoek was een flamboyante figuur; van Nederlandse afkomst maar in Antwerpen geboren bracht hij een groot deel van zijn leven door in Parijs en Brussel, een Bourgondiër in hart en nieren met één doel voor ogen: het ECDPM moet meespelen voor de hoogste titel in de eredivisie van de internationale ontwikkelingsinstituten. Hij wist bekwame medewerkers te motiveren naar Maastricht te komen, zoals Nederlandse hoge ambtenaren, een experte en leidinggevende figuur van een bekend management instituut in Ierland en een aantal jonge medewerkers uit Nederland en België. Hij gebruikte zijn onuitputtelijke zakelijk relationele netwerken in alle uithoeken van de wereld. Van Hoek slaagde in zijn opzet. Tal van prominente Afrikanen, Europeanen en vooraanstaande medewerkers van internationale instellingen vonden al snel hun weg naar het Maastrichtse Onze Lieve Vrouweplein. Onder hen waren zittende of voormalige staats- en regeringleiders zoals president Olusegun Obasanjo van Nigeria, de premier van Mozambique Mário Fernandes da Graça Machungo en Pedro Pires, de huidige president van Kaapverdië, maar ook een hele reeks top-ambtenaren van de Wereldbank, de Verenigde Naties en van Europese instellingen. In hun kielzog volgden vele ambtenaren en bestuurders die de moeilijke taak hadden een goed georganiseerde administratieve structuur en een beter bestuur op te zetten in de ACP-landen. Langzaam maar zeker werd het ECDPM een ‘huis van vertrouwen’ voor deze ambtenaren. Dat werd voor alles bevestigd toen het Centrum zijn stem verhef in de vroege jaren 1990 om volop aandacht te vragen voor adequaat en transparant bestuur, – ‘governance’ – en democratisering in Afrika. Dit leidde ook tot een diversificatie van het soort actoren waarmee het centrum zou werken. Naast hoge ambtenaren werd de deur open gezet voor de civiele maatschappij, de parlementen, de private sector en de lokale besturen. Het instituut bevorderde de dialoog op het vlak van voedselzekerheid in West-Afrika, maar ook met betrekking tot de relatie tussen toerisme, milieu en landbouw in de Caraïben wist het Centrum enige bekendheid op te bouwen. Het huis met de Pelikaan op het Onze Lieve Vrouweplein liet bij de meeste gasten een onuitwisbare indruk achter en deed in niet geringe mate haar naam eer aan als gastvrij huis voor seminars en conferenties, die steeds in een stijlvolle omgeving en ongedwongen sfeer verliepen. Dat was, is en zal altijd het gewaardeerde handelsmerk van ECDPM blijven.

Het verdrag van Maastricht... en de E van ECDPM

Het duurde enige tijd vooraleer het instituut inhoud wist te geven aan de beginletter E – Europees, European – in haar naam. Ondanks de korte geografische afstand tot Brussel was Europa vaak ver weg in de programma’s van ECDPM in de eerste jaren van haar bestaan. De instellingen van de Verenigde Naties in New York, de Wereldbank in Washington of de Organisatie voor Economische

Samenwerking en Ontwikkeling in Parijs (OESO) – met onder meer de Club du Sahel – en regionale organisaties in Afrika en de Caraïben kregen in die tijd regelmatig bezoek van een ECDPM delegatie dan de Europese instellingen in Brussel.

Na het Verdrag van Maastricht (1992) waarin de oprichting van de Europese Unie werd vastgelegd zou daarin verandering komen. ECDPM slaagde erin een graantje mee te pikken van de enorme publiciteit rond dit Verdrag, dat werd voorbereid tijdens onderhandelingen tussen de twaalf Europese staats- en regeringsleiders op 9 en 10 december 1991. Het Verdrag zette de stad Maastricht definitief op de Europese en mondiale kaart. De aanwezigheid van de Europese staatslieden en hun delegaties maakte ongekende veiligheidsmaatregelen in de stad en rond het Gouvernement aan de Maas noodzakelijk. Uiteraard waren de onderhandelingen over de toekomst van Europa een bloedserieuze aangelegenheid, maar aan de Maastrichtse bevolking in de drukke cafés van de stad bood de conferentie ook een uitgelezen kans om al in december het Carnaval in te zetten... Twaalf bekende drankgelegenheden werden voor de duur van één week omgebouwd tot een karakteristiek café uit elk van de twaalf toenmalige EU-lidstaten. Het Verdrag van Maastricht werd ondertekend door de ministers van Buitenlandse Zaken en Financiën van de lidstaten op 7 februari 1992; het trad in werking in 1993. Daarna zouden zowel de stad Maastricht als het ECDPM nooit meer dezelfde zijn. Dankzij het Verdrag kreeg de eeuwenoude stad aan de Maas met de voor Franstaligen onuitsprekbare naam ‘Maastriesjt’ een mythische uitstraling tot ver buiten de Nederlandse en Europese grenzen.

In de maanden en jaren na de ondertekening waren het vooral Afrikaanse deelnemers aan ECDPM seminars die keer op keer vroegen of ze tussen de meetings door een bezoek konden brengen aan het provinciehuis waar over het ‘legendarische’ Verdrag was onderhandeld door eminente staats- en regeringsleiders. Zo moesten de prachtige historische monumenten van Maastricht voor een enkele keer aan belang inboeten ten gunste van een bezoek aan het moderne Gouvernement, waar de bezoekers hoopten de geest van de Franse president François Mitterrand of de Duitse Bondskanselier Helmut Kohl te kunnen ontwaren.

Het Verdrag bepaalde de politiek-economische grondslag van de EU, maar het gaf ook een belangrijke impuls aan de Europese ontwikkelings-samenwerking. Voortaan werd een aantal afspraken vastgelegd om de Europese hulp beter te coördineren, een taakverdeling vast te leggen tussen de lidstaten en de Brusselse instellingen en de EU-samenwerking beter af te stemmen op het Europese handels- en landbouwbeleid. In Europees jargon spreekt men nog steeds van de drie C’s, coördinatie, complementariteit en coherentie, kortom van een manier om ervoor te zorgen dat de Europese lidstaten en de Unie niet in verspreide slagorde zouden optreden op het terrein van de internationale samenwerking, zoals in het verleden – voor 1992 – maar al te vaak het geval was.

In de vroege jaren 1990 was er ook nog een ander evenement dat indirect in de kaart van het ECDPM speelde. De Nederlandse minister voor Ontwikkelings-samenwerking Jan Pronk had samen met de voormalige voorzitter van de Wereldbank, Robert McNamara, en President Ketumile Masire van Botswana, Maastricht uitgekozen voor de meetings van de Global Coalition for Africa, een belangrijk Noord-Zuid forum dat Afrikaanse leiders en hun partners tezamen bracht om op informele manier te praten over sociaal-economische en politieke thema’s. Koningin Beatrix verwelkomde in 1990 en nadien nogmaals in 1995, in het MECC nagenoeg alle Afrikaanse regeringsleiders, de grote multilaterale instellingen zoals de Verenigde Naties en de Wereldbank en tal van Europese hoge politieke functionarissen. Op begeistere wijze animeerde minister Jan Pronk discussies tussen de Afrikaanse staatshoofden over democratisering; zoals gebruikelijk ging Pronk confrontaties niet uit de weg. Het ECDPM werkte mee aan de voorbereidende besprekingen en rapportages van een aantal sessies. Dit bood François van Hoek de gelegenheid menige Afrikaanse delegatie uit te nodigen voor een kennismakingsbezoek aan het ECDPM en natuurlijk was de in het Huis met de Pelikaan geschonken Maastrichtse wijn van de Apostelhoeve een beproefd lokmiddel. Op die manier leerden steeds meer Afrikanen de weg kennen naar het prachtige gebouw, gelegen aan het “mooiste plein van Nederland”

Op weg naar Europa (1993-2000)

Op 1 januari 1993 trad Louk de la Rive Box aan als nieuwe directeur. Hij was vooral gebrand op een versterking van het intellectueel draagvlak binnen ECDPM om met vernieuwende ideeën naar buiten te komen. Daartoe werd gekozen voor een programmatische benadering. Geleidelijk groeide het besef binnen het ECDPM dat de wil om veranderingen te bewerkstelligen in het Zuiden, impliceerde dat invloed uitoefenen op het beleid in het Noorden daartoe noodzakelijk was. Hoe meer Europa haar eigen huis op orde kreeg, des te meer zou het ook moreel gezag kunnen verwerven in het Zuiden. Dat inzicht leidde tot een versterking van de Europese dimensie in het werk van ECDPM. Het Centrum begon zich ook meer te richten op Brussel en op de relaties tussen de ACP en de EU, die tot dan toe te weinig aandacht hadden gekregen. Van heinde en verre in Afrika en de EU begon men naar ECDPM te verwijzen als ‘the Maastricht Institute’, het Centrum met de onuitsprekbare naam uit die historische stad aan de Maas met die al even moeilijk uit te spreken naam.

Een belangrijke doorbraak in het ontwikkelen van die Europese dimensie was het Belgische EU voorzitterschap van 1993. De Belgen in de staf van ECDPM wisten de Minister van Ontwikkelingssamenwerking, Erik Derycke tot een informeel kennismakingsbezoek aan het Centrum over te halen. De minister was onder de indruk van het ECDPM-werk en wilde het instituut een prominente plaats geven in de ondersteuning van het Belgische EU-voorzitterschap. Voor het eerst toonde een ander Europees land dan Nederland daadwerkelijk belangstelling voor het ECDPM. Met die Belgische steun werd het Centrum een alom gerespecteerd referentiecentrum in de EU vooral inzake de implicaties van het Verdrag van Maastricht voor Ontwikkelingssamenwerking en de herziening van het Lomé IV

verdrag. De Europese ministerraden onderkenden nu het belang van de analyses van ECDPM. Dit opende de weg naar Europa; voortaan zouden de Europese instellingen in Brussel en de EU lidstaten systematisch een beroep doen op het ECDPM. De relatie met Belgische bureaus bleef intens en oversteeg in de loop der jaren – wonderlijk genoeg – alle Belgische politieke en communautaire tegenstellingen. Zowel in 2001 als in 2010 was het ECDPM een grote steun tijdens de respectievelijke Belgische EU-voorzitterschappen en haar Ministerie van Buitenlandse Zaken-Directoraat Generaal Ontwikkelingssamenwerking verstrekt nu bijna twintig jaar meerjaarlijkse institutionele financiering aan het ECDPM.

Een andere belangrijke mijlpaal was de toetreding van Zweden en Finland tot de EU in 1995. In hun pogingen vat te krijgen op de complexe Europese relaties met de ontwikkelingslanden zochten en vonden ze steun bij het Maastrichtse instituut. Het ECDPM sloot meerjaarlijkse samenwerkingsakkoorden met beide landen met institutionele financiering, die tot op heden nog steeds bestaan. Later zouden ook Portugal (1997), Zwitserland (2002), Ierland (2005), Luxemburg (2006), het Verenigd Koninkrijk (2009) en Spanje (2010) volgen. Het Centrum begon een geïnstitutionaliseerd samenwerkingsverband met opeenvolgende voorzitters van de EU. De rol als informele mediator en als klankbord van en voor de ACP problematiek werden steeds meer op waarde geschat. Inhoudelijk profileerde het Centrum zich in de jaren 1990 steeds meer op het vlak van handelsrelaties. Het besef groeide dat evenwichtige handel een grotere impact kon hebben op ontwikkeling dan uitsluitend hulp. Gezamenlijke handelsprogramma's werden opgesteld met het gerenommeerde Britse onderzoeksinstituut Overseas Development Institute (ODI) in London; ECDPM en ODI rekruteerden ook gezamenlijke stafleden die deels in Maastricht en deels in London werkten.

Rond 1996 speelde het Centrum een voortrekkersrol in de gedachtevorming en de dialoog omtrent de voorbereidingen van de onderhandelingen voor het Cotonou Akkoord dat in 2000 ondertekend werd en dat loopt tot 2020. Frankrijk deed een beroep op ECDPM om het terrein te verkennen met betrekking tot de toekomst van de ACP-EU samenwerking. Een dynamisch ECDPM team bezocht tientallen instellingen en had intensieve gesprekken met ontelbare beleidsmakers, private sector operatoren en vertegenwoordigers van de civiele maatschappij in meer dan twintig ACP-landen, van het Oost-Afrikaanse Ethiopië tot Mauritius in de Indische Oceaan, van Guyana in de Caraïben tot het verre Fiji in de Stille Zuidzee. Ondersteund door het Italiaanse EU voorzitterschap en de Europese Commissie organiseerde het ECDPM een opzienbarende conferentie in 1996 waarop de contouren werden vastgelegd van het nieuwe Cotonou Verdrag.

Ook bij de ACP groep groeide de waardering voor het werk van ECDPM. Het Comité van ACP ambassadeurs in Brussel en het ACP secretariaat deden steeds meer beroep op het instituut. Het ECDPM werd als enige

niet-officiële Europese instelling uitgenodigd als observator bij alle belangrijke ACP evenementen zoals de bijeenkomsten van de ACP staats- en regeringsleiders in Libreville, Gabon (1997) en Santo Domingo, Dominicaanse Republiek (2000). Daarnaast woonde ECDPM ook systematisch de zesmaandelijke parlementaire vergaderingen bij van ACP parlementen met het Europees parlement. Op die manier bouwde het Centrum aan een gigantisch informeel internationaal netwerk en kreeg het informatie uit de eerste hand en dat versterkte de praktische focus van het instituut en haar verankering in het werkkterrein. Omgekeerd stelde men steeds meer belang in de analyses van het ECDPM die vaak betrokken werden in de ACP-EU besluitvorming. Die Europese en ACP doorbraak bleef niet onopgemerkt in de Haagse kringen. Dit werd ondermeer ook onderstreept door een incognito bezoek door Prins Claus in 1994. In zijn kenmerkende informele stijl kwam de Prins 'op de koffie' om in discussie te treden met de staf over de ontwikkelingsproblematiek in Afrika.

In 1996 werd het 10-jarig bestaan van het ECDPM gevierd, misschien niet toevallig ook het jaar waarin het prachtige pand aan het Onze Lieve Vrouweplein werd geklassificeerd als Rijksmonument.

Koninklijk bezoek. Prins Claus op bezoek bij het ECDPM in 1994.

Modernisering van het huis van vertrouwen

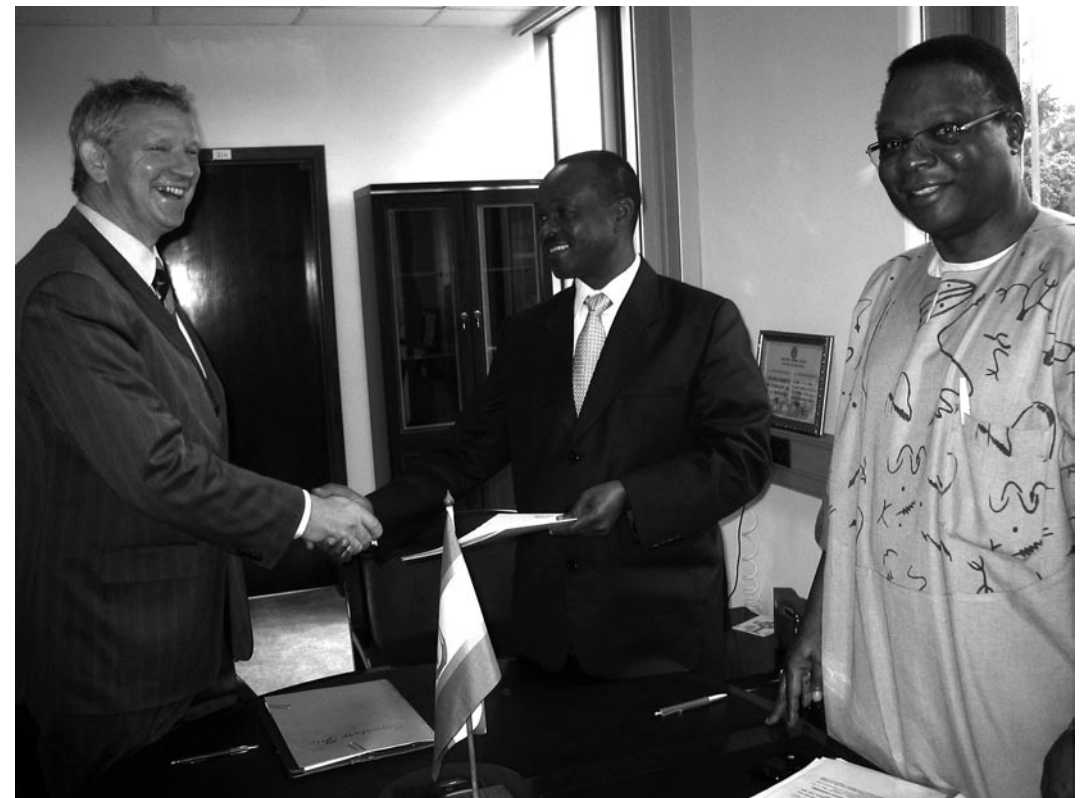
Het jaar 2000 was in vele opzichten een mijlpaal. Na 25 jaar kwam er een einde aan de Lomé Conventies en werd een nieuw akkoord getekend, het Cotonou Akkoord, genoemd naar de hoofdstad van het West-Afrikaanse Benin, met een looptijd tot 2020. Dat akkoord bepleitte een veel sterkere politieke focus in de samenwerking, resultaatgerichte ontwikkelingsfinanciering en vrijhandel tussen de ACP-landen en de EU, de zogenaamde economische partnerschappen of EPA's.

Paul Engel kwam na de millenniumwissel aan het roer te staan als derde directeur van het ECDPM; hij had in zijn carrière tal van omzwervingen gemaakt van Wageningen tot Ghana en Chili. Met zijn komst waaide er een nieuwe wind in het instituut. Engel slaagde erin om, door middel van een participatieve en gedecentraliseerde managementstijl, de positie, relevantie en methode van ECDPM verder te versterken.

Voor het eerst kreeg het Centrum met Lingston Cumberbatch, voormalig ambassadeur van Trinidad en Tobago in Brussel, ook een ACP afgevaardigde aan het hoofd in haar bestuur, waar de ACP vertegenwoordigers ook in de meerderheid zijn. In die zin is ECDPM een bijzondere instelling in Europa. De onafhankelijkheid van het instituut wordt onderstreept door zijn unieke combinatie van financiering uit het Noorden (Nederland en zeven andere EU Lidstaten en Zwitserland) en een bestuur waarin het Zuiden in de meerderheid is. Ongetwijfeld heeft deze unieke formule bijgedragen tot de versterking van de legitimiteit van het Centrum.

Het Centrum bleef verder groeien en internationaliseren. In 2002 werd een bijkantoor geopend in Brussel, in de Archimedesstraat, het hart van de Europese wijk vlakbij het Schumanplein, zodat ECDPM dicht bij de Europese en ACP instellingen kon opereren. Vandaag de dag kan het Centrum terugvallen op een staf van meer dan vijftig personen, van maar liefst 20 verschillende nationaliteiten en met een groeiend aantal ingezetenen uit ACP-landen. Daarnaast kan ECDPM ook een beroep doen op netwerken van "associates" in diverse landen van Afrika zoals Botswana, Ethiopië, Mali en Senegal. Het Centrum heeft ook partnerschappen gesloten met officiële en niet-gouvernementele instituten in de ACP. Een van de belangrijkste institutionele partners van het Centrum is de Commissie van de Afrikaanse Unie, gevestigd in Addis Abeba. In 2008 sloot het ECDPM een Memorandum of Understanding (MOU) dat voorzag in samenwerking en institutionele ondersteuning van de Afrikaanse Unie. Ook met het South African Institute for International Affairs (Johannesburg), het Institute for Security Studies (Pretoria), het African Institute on Governance (Dakar) en het Institute for International Relations (Trinidad) is er een intensieve samenwerking. Naast gezamenlijke programma's wordt ook gebruik gemaakt van stafuitwisseling wat de capaciteitsopbouw aan beide zijden in het bijzonder heeft versterkt.

Naast zijn thematische specialisaties op het vlak van handel en economische ontwikkeling, de Externe Actie en het ontwikkelingsbeleid van

Erastus Mwencha, Vice-President en Ambassadeur (midden) John Shinkaiye, Hoofd van het Kabinet van de President van de Afrikaanse Unie (rechts) en Geert Laporte (links) bij de ondertekening van het Memorandum of Understanding in het hoofdkwartier van de Afrikaanse Unie in Addis Abeba, Ethiopië, juli 2008

de EU en democratisering en bestuur bouwde ECDPM in het laatste decennium vooral aan haar reputatie als onafhankelijk instituut dat zowel beleidsgericht als praktisch te werk gaat onder het motto "linking policy and practice". In steeds toenemende mate doen beleidsmakers en praktijkmensen beroep op de expertise van het ECDPM als operationele denktank maar ook als "informele bemiddelaar" in complexe beleidsprocessen en onderhandelingen tussen de EU en de ACP Groep of de Afrikaanse Unie. Het ECDPM streeft ernaar consensusvorming te vergemakkelijken door het aandragen van beleidsrelevante en accurate informatie, op maat gesneden voor beleidsmakers. Het probeert vaak diametraal tegenovergestelde perspectieven te verzoenen door middel van grondige analyse en overleg. Als "reality check" wordt systematisch een beroep gedaan op de vele netwerken en partnerships van het Centrum in Afrika en in de ACP Groep. Een dergelijke rol kan uiteraard alleen maar gespeeld worden omdat het Centrum het vertrouwen geniet van alle betrokken partijen.

Dit is onder meer het geval met de onderhandelingen voor vrijhandelsakkoorden (EPA's) tussen de EU en zes regionale organisaties in Afrika, de Caraïben en de Pacific, voorts met de gezamenlijke Europa-Afrika strategie en de discussies rond democratisering en goed bestuur in Afrika. Door gerichte capaciteitsopbouw van de ACP instellingen en een stroom aan beleidsrelevante informatie en analyses streeft het Centrum er eveneens naar om de grote onevenwichtighe-

den in de dialoog en de onderhandelingen terug te dringen. Die unieke methode leverde het ECDPM in de loop der jaren het predikaat “huis van vertrouwen” op: “Europa is vaak het speelterrein van diverse lobbygroepen en gevestigde belangen. In zo’n context is het een verademing om te kunnen terugvallen op betrouwbare en onpartijdige informatie, analyse en bemiddeling” zo vatte John Shinkaiye, de rechterhand van de Voorzitter van de Commissie van de Afrikaanse Unie, Jean Ping, het duidelijk samen. Een mooi voorbeeld van die onpartijdige bemiddeling was het informele overleg dat ECDPM organiseerde in 2006 in Maastricht tussen topfunctionarissen van de Afrikaanse Unie Commissie, de Voorzitster van het Pan-Afrikaanse Parlement, de Portugese Minister die het EU Voorzitterschap vertegenwoordigde en hoge ambtenaren van de Europese Commissie over het opstarten van de gezamenlijke Afrika-EU strategie die streefde naar de verbetering van de EU-Afrika relaties.

Op naar de volgende 25 jaar!

In de laatste jaren veranderde de wereld razendsnel. Ook de EU is in volle transformatie met de uitvoering van het Verdrag van Lissabon dat van de Unie een sterkere speler zou moeten maken op het wereldtoneel. Het besef is gegroeid dat je als individuele staat onmogelijk de globale problemen alleen kunt aanpakken. De opwarming van de aarde, het internationaal terrorisme of de gevolgen van een nucleaire ramp, zoals die in Japan in 2011, stoppen nu eenmaal niet aan de grenzen. Globalisering is een niet te stoppen proces en nieuwe grootmachten in wording (China, India, Brazilië, Zuid-Afrika) zetten hun opmars voort.

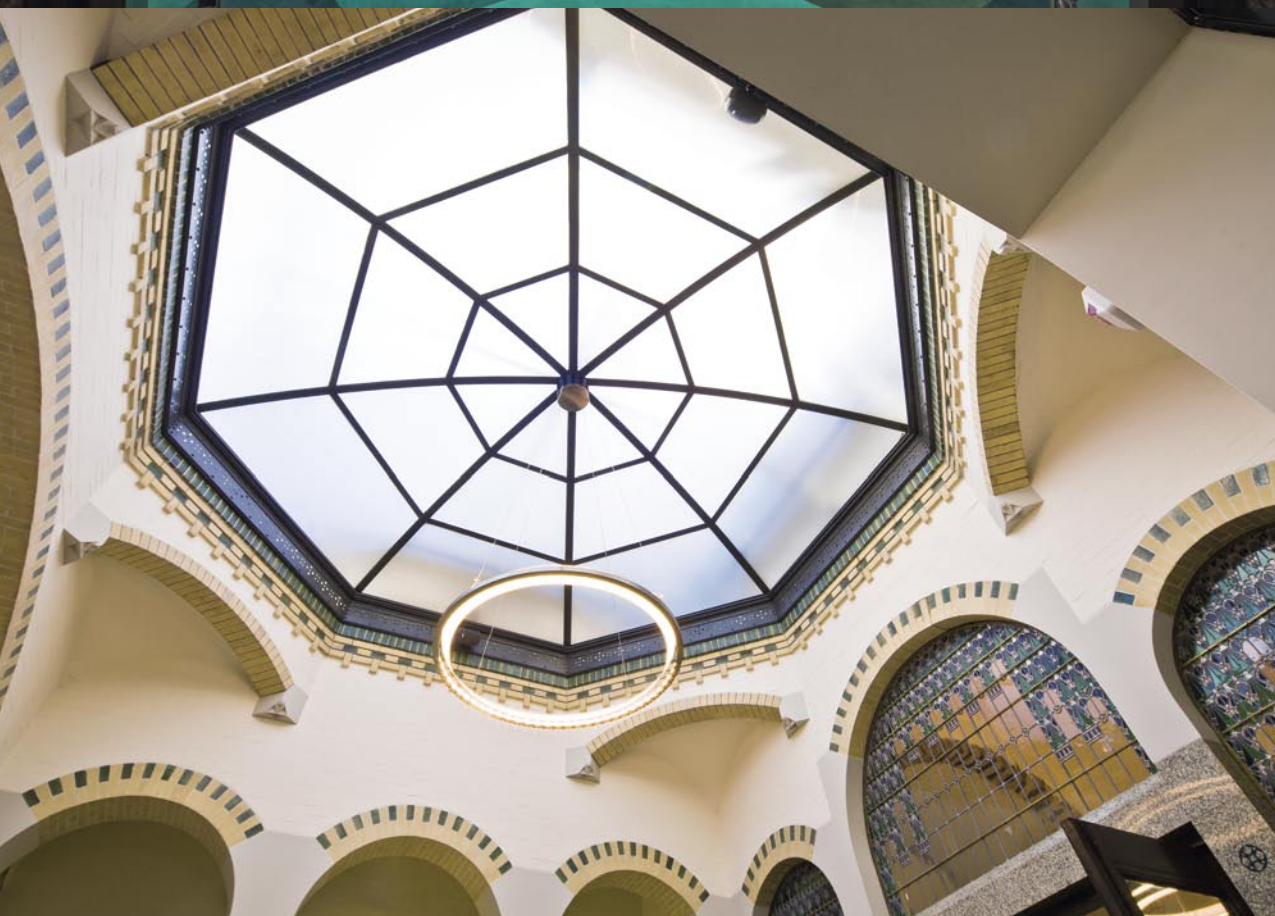
Ook het ontwikkelingsdenken is in een stroomversnelling. Het lange tijd verloren gewaande Afrikaanse continent wordt herontdekt. Afrika kan veelbelovende economische groeicijfers presenteren en rekent steeds meer af met de demonen van dictatuur en wanbeleid. Meer dan ooit groeit het besef dat internationale hulp de wereld niet zal redden. Een meer coherent EU beleid, evenwichtige handelsrelaties, stabiliteit, veiligheid, democratie en goed bestuur kunnen een veel grotere bijdrage leveren tot ontwikkeling. Meer dan ooit is er een grote nood aan instellingen zoals ECDPM die bruggen bouwen tussen diverse belangengroepen in Afrika en Europa met het oog op het stimuleren van vooruitgang en ontwikkeling. Vanuit zijn prachtig gerenoveerde hoofdkwartier aan het Onze Lieve Vrouweplein in Maastricht kijkt het ECDPM vol vertrouwen naar de toekomst!

Pag. 58-59:
Centrale hal tijdens renovatie

Pag. 60-61:
(links) Aanbrenging ondersteuningsconstructie begane grond aanbouw
(rechtsboven) Ontgraving aanbouw en uitdiepen achterterrein
(rechtsbeneden) Aanbreng scheidingswanden zolderverdieping

Pag. 62-63:
(links) Volledig gestripte 1e verdieping straatzijde
(rechts) Voorportiek entreehal na renovatie

Pag. 64-65:
(linksboven) Prins Claushal
(linksbeneden) Achthoekige koepel in Prins Claushal
(rechts) Blik op de arcade met bogen

Pag. 66-67:
(links) Trapportaal na renovatie
(rechtsboven) Nieuwe vergaderzaal
(rechtsbeneden) Flexwerkplekken zolderverdieping

Pag. 68-69:
(links) Opgang naar glazen brug die tuin met vergaderzaal verbindt
(rechts) Nieuwe, uitgediepte achtertuin met blik op kantine, vergaderzaal en kantoorruimtes

Pag. 70-71:
Blik op glazen brug met verbinding naar vergaderzaal

Het huis met de pelikaan revisited

Jac van den Boogard

Een overzicht van de architectuur en renovatie, 2008 - 2011

Thans zijn aan het Onze Lieve Vrouweplein 21 al vijftientig jaar de kantoren van het Europees Centrum voor Ontwikkelingsmanagement gevestigd. De ruimten in het gebouw werden in 1986 uiteraard doelmatig aangepast aan de functie van deze Europese instelling. ECDPM was toe aan een goed geoutilleerd gebouw met voorzieningen die voldoen aan de eisen van deze tijd. Samen met hun adviseur, architect Jos Hamers, is een programma van eisen opgesteld, waaraan de gerevitaliseerde huisvesting zou moeten voldoen en waarbij ieder personeelslid van de organisatie werd geïnterviewd. Er is destijds een aantal architectenbureaus benaderd, die hun gerealiseerde werken hebben gepresenteerd en waarbij voornamelijk gekeken is naar vergelijkbare projecten en de daarbij behorende procesgang.

Mede naar aanleiding van het ontwerp en de realisatie van de School of Governance te Maastricht door iNeX architecten, is op dat bureau de keuze gevallen om voor ECDPM een omvangrijke revitalisering van het gebouw te realiseren. iNeX architecten kreeg de opdracht de mogelijkheden binnen het perceel met bestaande bebouwing te onderzoeken. De bestaande architectonisch monumentale kwaliteit en ook de aanwezigheid van een stadstuin achter het pand waren voor ECDPM en de architecten van groot belang. Maar daarnaast lag ook de nadruk op de uitbreiding in vierkante meters van het werkoppervlak vanwege de groei van de organisatie, waarbij voor ongeveer 55 mensen een goede werkomgeving gecreëerd moest worden.

De kwaliteiten van het monument werden in de bestaande situatie bij lange na niet benut en werden teniet gedaan door de verouderde uitmontering van de kantoorruimten. Alle installatiewerken in het pand waren sterk verouderd, de luchtkwaliteit en toegankelijkheid waren zeer slecht en de brandveiligheid was beneden peil. De grote kantoorruimte op zolder onder de hanebalken had bijvoorbeeld een bijzonder schamele electriciteitsvoorziening in de vorm van slechts één elektrische contactdoos waarop velerlei soorten verlengkabels werden aangesloten. Bovendien steeg de temperatuur op die zolder in de zomer tot ondraaglijke hoogte en naderde die in de koude wintermaanden het vriespunt, zodat er diverse elektrische warmtebronnen op aangesloten werden. Dat was niet bepaald bevorderlijk voor de brandveiligheid.

Het instituut had het statige pand vanaf 1986 gehuurd van de Gemeente Maastricht. Het ECDPM wilde het huis, waaraan inmiddels de status van Rijksmonument was toegekend, in eigendom verwerven van de verhuurster. Hiertoe werd gedegen onderzoek verricht door diverse externe adviseurs. De uitkomsten van dit onderzoek resulteerden in het besluit van het Bestuur van ECDPM om over te gaan tot aankoop van het pand. Dit geschiedde in oktober 2008.

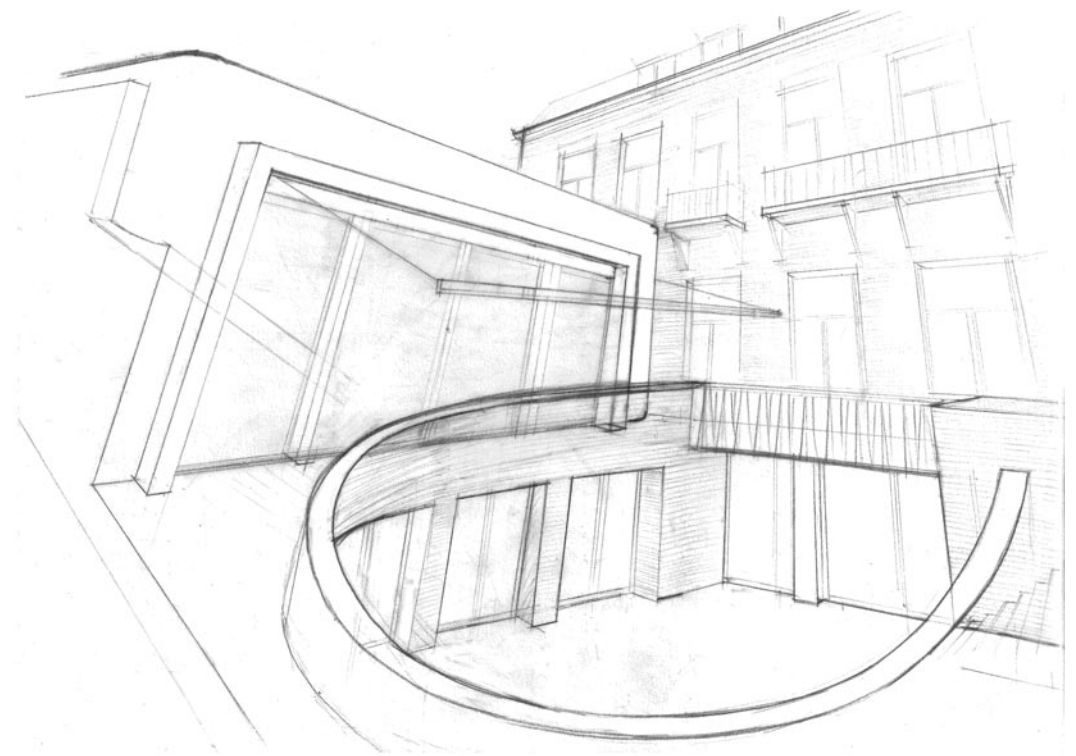
UITGANGSPUNTEN

Bij een vooronderzoek door iNeX Architecten werden alle bovengenoemde aspecten binnen en buiten het bestaande pand onderzocht. De gemeentelijke stedenbouwkundigen concludeerden dat binnen het bestemmingsplan geen ruimte was om het pand uit te breiden. De extra benodigde ruimte zou derhalve inpandig gezocht moeten worden. Het onderzoek toonde aan dat een gehele revitalisering noodzakelijk was. Hierbij werden de beperkte financiële mogelijkheden natuurlijk niet uit het oog verloren.

In oorsprong is het pand een bankgebouw met bovenwoning, ontworpen in een functioneel decoratieve stijl door architect J. Limburg. De bouwstijl is voor die periode afwijkend van de tot dan toe historische architectuur. Moeilijk was het op deze ingesloten locatie een bankgebouw met een rationele opbouw te realiseren. Het ontwerp van de voorgevel toont aan dat in het bouwjaar 1905 de architectuur is aangepast aan die van de nabije omgeving: de toenmalige architect Limburg liet het gebouw uitvoeren in Franse zandsteen op een hoge hardstenen plint. Het was in die tijd gebruikelijk de nodige symboliek te verwerken in de architectuur. Die symboliek is in het ECDPM-pand vooral te zien in het beeldhouwwerk aan het exterieur en in de interne ornamentiek. Dat hele symbolische programma zorgt voor een inherente samenhang tussen exterieur en interieur. Uiteraard is het meest opvallende unieke element in het gebouw de centrale hal te midden van alle kantoorfuncties. Uniek omdat ze 1,5 meter boven het straatniveau ligt en heel hoog oprijst. Dat bepaalt in hoofdzaak het statige karakter van het 'Huis met de pelikaan'.

iNeX architecten concludeerden dat het pand na de voltooiing van de bouw in 1905 door een heel scala aan verschillende bewoners is gebruikt, die even zoveel bouwkundige correcties en aanpassingen hebben toegepast. Dat ging veelal ten koste van de klassicistische grandeur van het gebouw. De meest ruïneuze bouwkundige ingrepen waren de sloop van een deel van de natuurstenen galerij in de centrale hal en de verwijdering van het glas-in-lood van de middenkap. Vooral dat laatste is bijzonder jammer omdat de lichtinval in het interieur zeer fraai was. Doordat in de loop der tijd - ruim een eeuw lang - diverse elementen zijn verwijderd en moderniserende of praktische toevoegingen aan het interieur werden gedaan, heeft juist die bijzondere lichtinval heel veel aan effect ingeboet.

Voorts kwamen de architecten tot de conclusie dat er, juist omdat het pand reeds vanaf 1981 als kantoorpand dienst ging doen, brandwerende voorzieningen waren aangebracht die de openheid van het pand hebben aangetast. Toen het ECDPM een kwart eeuw geleden zijn entree maakte in het huis met de pelikaan, werden de ruimten zoveel als mogelijk doelmatig aangepast.

Handschets van nieuwe situatie met tuin en aanbouw.

Anno 2008 kwam men tot de conclusie dat met het oog op de toekomst het pand bouwkundig en installatietechnisch niet meer voldeed aan de gebruikelijke eisen en normen die tegenwoordig aan het gebruik van een monumentaal pand worden gesteld. Daarom luidde het advies dat verschillende aspecten als toegankelijkheid, veiligheid, flexibiliteit, multifunctionaliteit en uitbreidbaarheid als uitgangspunten voor de nieuwe inrichting van het gebouw onderdeel moesten vormen van het ontwerp.

Een volgende conclusie was al gauw getrokken: de merkwaardige ingesloten situering tussen de huizen aan het Onze Lieve Vrouweplein en de Cortenstraat en de algemene bouwhoogte van de omliggende panden stonden een (voor de hand liggende) uitbreiding in de hoogte niet toe. De bestaande verdeling in een monumentaal hoofdgebouw aan de voorzijde en een lage aanbouw (niet vallend onder de normering voor een Rijksmonument) plus de piepkleine tuin aan de achterzijde droegen als het ware een oplossing voor de gestelde eisen aan. De vergroting van het werkoppervlak is gevonden in het toevoegen van een volume onder het maaiveld. Daartoe is de bestaande aanbouw gesloopt. Zo kwam de gehele achterzone vrij beschikbaar voor het verlagen van de bestaande tuin.

Realisatie van de plannen

Wat is er in concreto gerealiseerd in 2011?

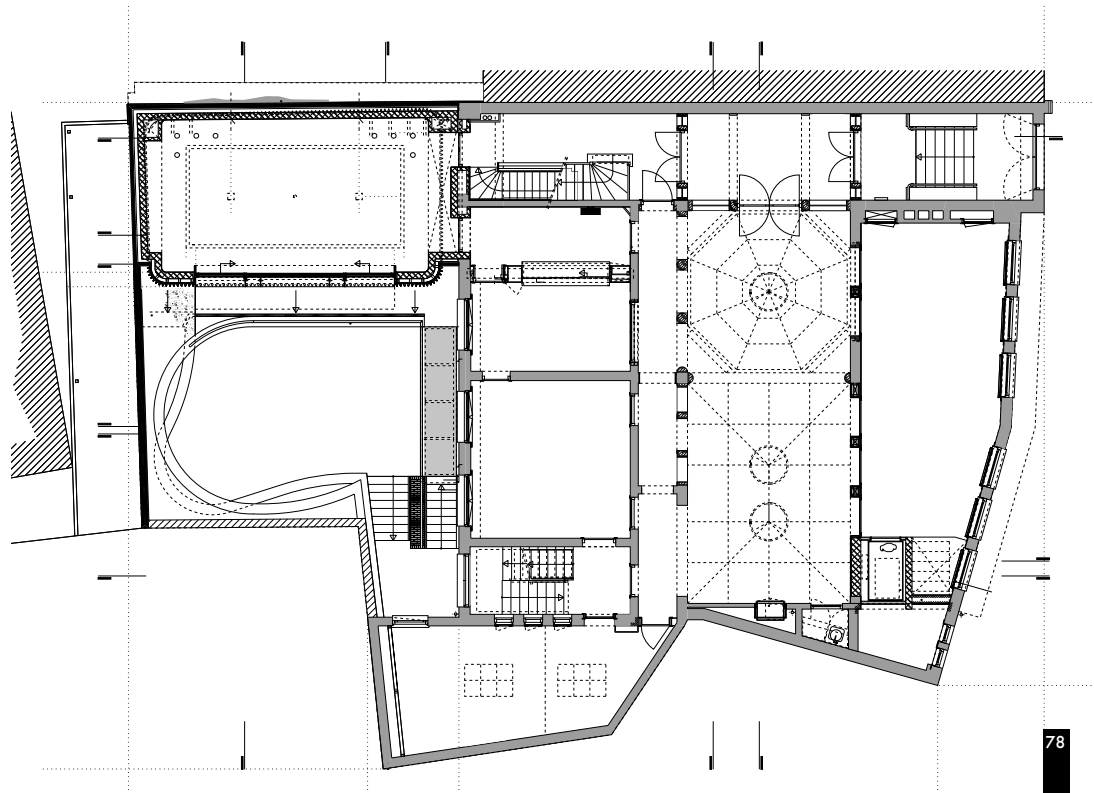
Op de plaats van de gesloopte oude aanbouw is nu een nieuw souterrain

gerealiseerd, waarop een nieuwe vergaderzaal is geplaatst. Dat bood meteen ook de mogelijkheid om het bestaande souterrain van daglicht te voorzien en het de functie van bedrijfskantine terug te geven, zij het aangevuld met een fraai terras in de uitgegraven tuin.

Om aan de hedendaagse veiligheidseisen te kunnen voldoen en ook om het open karakter van de oorspronkelijke architectuur te benadrukken binnen in het pand, is in de achterzone van de hoofdbouw ter plaatse van de toegang naar het souterrain een volledig nieuw vluchttrappenhuis ingebracht. Via het souterrain is de aansluiting op de secundaire reeds bestaande entree gerealiseerd.

De toegankelijkheid van het gebouw is voorts gewaarborgd door in het voorste deel een lift toe te voegen die het straatniveau koppelt met de begane grond en het souterrain.

De toegevoegde elementen in de achterzone zijn zodanig vormgegeven dat het souterrain buiten als het ware wordt voortgezet in gebogen tuinmuren in metselwerk en de verticale tuinwanden. Daarop staat de vergaderzaal op de begane grond en deze is voorzien van een gepatineerde groene koperen gordijngewel, als contrast met de bakstenen hoofdbouw. Tevens functioneert deze als een continuering van de groene verticale tuinwand. Daarbij is buiten een omloop gecreëerd, zodat ook in deze buitenzone de begane grond en het souterrain met elkaar verbonden zijn.

78

Plattegrond en dwarsdoorsnede ECDPM na verbouwing.

In de hoofdbouw is op de begane grond de bestaande indeling gehandhaafd met dien verstande dat de galerij aan de voorzijde is hersteld middels een moderne kolommenstructuur, zodat de lichtinval door de voorgevel weer vanuit de **Prins Claushal** zichtbaar is en zorgt voor een totale transparante openheid van de begane grond.

De verdiepingen hebben deels een nieuwe indeling gekregen, waarbij diverse obstakels zijn verwijderd en ook de brede gangen rondom de gesloten binnenplaats als werkruimten zijn ingericht.

Men kan alleen maar concluderen dat de voormalige allure van het gehele pand op een bijzondere manier in ere is hersteld. Daaraan draagt zeer zeker ook het nieuwe kleurgebruik bij. De subtiele kleurkeuze versterkt de grandeur van het interieur in aansluiting op alle bestaande bouwkundige onderdelen. Behalve een nieuw kleurschema voor het interieur, ontwierpen de architecten van iNeX ook het op maat gemaakte meubilair gedeeltelijk voorzien van een veelkleurige bies, samengesteld uit de kleuren van ACP-landen. Het meubilair ondersteunt de diverse functies in de ruimten en geeft tezamen met het nieuwe kleurgebruik uitdrukking aan het werkveld van ECDPM. Dit kleurenpalet is terug te vinden op de omslag van dit boek alsook het kleurkatern.

Deze revitalisering van het 'Huis met de pelikaan' maakt het mogelijk dat dit bouwwerk weer als Rijksmonument een nieuwe toekomst in de binnenstad van Maastricht tegemoet kan zien. Door deze ingrijpende verbouwing werd een brug geslagen tussen verleden, heden en toekomst van het gebouw en zijn bewoners. Mogen pelikaan en olifant nog tot in lengte van jaren waken over dit zeer bijzondere huis in de Maastrichtse binnenstad.

79

Colofon

Het boek 'Het huis met de pelikaan en ECDPM/ The Pelican House and ECDPM', Maastricht 2011 kwam tot stand onder auspiciën van het European Center for Development Policy Management (ECDPM) en is door het Centrum uitgegeven en aldaar verkrijgbaar.

ECDPM

Onze Lieve Vrouweplein 21
6211 HE Maastricht
Tel: + 31 (0)43 350 29 00
e-mail: info@ecdpm.org
www.ecdpm.org

Het boek werd geproduceerd ter gelegenheid van het 25 jarig jubileum van het ECDPM en werd uitgegeven bij de voltooiing van de restauratie en renovatie van het historische pand Onze Lieve Vrouweplein 21, Maastricht.

De tekst is ten dele een heruitgave van J. van den Boogard, Het huis met de pelikaan. Onze Lieve Vrouweplein 21, Maastrichts Silhouet 42, Maastricht 1997. De tekst werd opnieuw bewerkt, aangevuld en geredigeerd door de auteur.

Met dank aan het bestuur van de Stichting Historische Reeks Maastricht voor de welwillende toestemming tot heruitgave van het manuscript (1997).

Met dank aan Ronald Veldhuijzen (iNeX architecten) en architect Jos Hamers

Tekst Jac van den Boogard, Geert Laporte

Voorwoord Lingston Cumberbatch

Inleiding Paul Engel

Vorbereidingscommissie Jac van den Boogard, Laura Dominguez, Jos Hamers, Roland Lemmens, Ronald Veldhuijzen

Redactie en publicatiebegeleiding Claudia Backes, Jac van den Boogard

Vormgeving en opmaak Robin van Hontem, Studio Kernland, Maastricht

Drukwerk Drukkerij Schrijen-Lippertz, Voerendaal/Stein

Fotografie Maurice Bastings (foto cover), Jac van den Boogard, Roel Custers, Luc Hommes, Ernst van Loon (o.a. kleurkatern), Frits Widdershoven

Illustratieverantwoording Lonneke Bekkers, Jac van den Boogard, ECDPM, Judith den Hollander, iNeX architecten, Regionaal Historisch Centrum Limburg

Vertaling Susan Hunt, Michelle Luijben, Marijke Mayer

ISBN 978-90-72908-00-1

© 2011 Jac van den Boogard, Geert Laporte
European Center for Development Policy Management

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Disclaimer: de uitgever heeft uiterste zorgvuldigheid betracht bij het achterhalen van de rechten op de illustraties. Niet vermelde rechthebbenden worden verzocht contact op te nemen met de uitgever.

Het pand Onze Lieve Vrouweplein 21 Maastricht kent een lange en interessante geschiedenis. Het huidige gebouw is een creatie van architect J. Limburg (1905).

Dit boek biedt een blik op de bewoningsgeschiedenis en de bouwgeschiedenis van het pand dat met recht het enige echte Art Nouveau-huis in Maastricht genoemd mag worden en tevens schetst het de 25-jarige geschiedenis van het European Centre for Development Policy Management (ECDPM), de jongste bewoner van het Huis met de Pelikaan. Het ECDPM beoogt de internationale samenwerking te verbeteren tussen Europa en landen in Africa, de Caribbean en de Pacific.

ISBN 978-90-72908-00-1

European Centre for Development
Policy Management

ecdpm

